

ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ



ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΜΒΡΙΩΤΗΣ • Δ. ΓΑΛΑΝΗΣ • ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΠΑΧΗΣ • ROGER MILLIEX • ΕΙΡΗΝΗ ΓΑΛΑΝΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ • ΘΡ. ΣΤΑΥΡΟΥ • ΝΙΚ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ • Τ. Σ. ΕΛΙΟΤ • ΜΠΟΡΙΣ ΠΙΛΝΙΑΚ
ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΡΑΝΤΙΝΟΣ • ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ • ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΕΑΚΗΣ • ΠΕΤΡΟΣ ΡΗΓΑΣ • ΤΑΣΟΣ
ΒΟΥΡΝΑΣ • ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ • ΑΡΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ • ΝΤΩΜΙΕ • ΜΑΡΑΝΤΖ • ΒΑΣΩ

ΤΟ ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΠΡΑΓΑΣ

«Εμείς θα θέλαμε ο ρεαλισμός στο θέατρό μας να μην είναι στερημένος απ' το ποιητικό στοιχείο. Όχι το στοιχείο αυτό να κυριαρχεί, αλλά να ρυθμίζεται από τον ποιητικό. Έτσι ο ρεαλισμός στο θέατρό μας θα κέρδιζε σε χρωματικούς τόνους».

Ανταπόκριση του σκηνοθέτη Γιάννη Βεάκη

ΤΟ ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ της Πράγας είναι γέννημα της Τσεχοσλοβακικής απελευθέρωσης. Σ' αυτό το θέατρο πήγαμε ένα δράστη, μερικοί Έλληνες ήθοιοι, να συναντήσουμε τους Τσέχους συναδέλφους μας.

Η Πράγα κείνες τις μέρες —Ιούλης Αυγούστου 47— δούλιζε από το χαρούμενο μελίσι της παγκόσμιας νεολαίας. Νέοι και νέες από εξηνταεννιά χώρες είχαν μαζευτεί, κουβαλώντας στο διακί της καρδιάς τους το λαϊκό πολιτισμό της πατρίδας τους. Να τον απλώσουν στις εξέδρες και στις θεατρικές σκηνές, στις πλατείες και στα πεζοδρόμια, στα γήπεδα και στις δόχτες του έρωταμένου με τη «Χρυσή Πολιτεία» πεντάμορφου Μολδάβα.

Σαντούρια, μαντολίνα, πίπιζες, όκαρίνες, φλογέρες, βιολιά, μπαλαλάϊκες, καστανιέτες, κιθάρες, ψαλαμόνικες και ξωτικά όργανα από την Κορέα και την Ινδονησία και την Αφρική. Χοροί, τραγούδια, παντομίμες, θέατρο, καρναβάλια και βενετσιάνικες γιορτές με χιλιόχρωμα φανάρια και καντάδες και ύμνοι στο ξαναχτισμένο της καινούργιας ζωής. Και φώτα, φώτα πολλά. Και μία πλατιά άγκυλιά, που ένωσε σφιχτά, άραπηνδες, και κίτρινους και άσπρους, σ' ένα πρωτόφαντο πανηγύρι πίστης στη χαρά, στη δουλιά, στην ειρήνη και στη λευτεριά.

ΕΚΕΙΝΟ ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ τα θέατρα της Πράγας είχαν τις καλοκαιρινές τους διακοπές. Μονάχα το «Ρεαλιστικό Θέατρο» συνέχιζε τις παραστάσεις του. Το γραφειάκι της διεύθυνσης, όπου μας υποδέχτηκαν ο Γιάν Σκόγκα, καλλιτεχνικός διευθυντής και σκηνοθέτης, κι ο Γιάν Σλάντεκ, σκηνογράφος και σκηνοθέτης, είναι ένα απλό γραφείο δουλιάς. Γύρω-γύρω, στη βιβλιοθήκη του, στα ράφια, σ' έταξέρες, κι' απάνου στα καθίσματα άκόμα, βιβλία, θεατρικά χειρόγραφα, περιοδικά, φωτογραφίες, καρτόνια, ντοσιέ, ζουγραφιστές μακέτες κι' άλλες σημειώσεις σε μικρογραφία...

Σε λίγο έρχονται οι εισηγητές του δραματολογίου και σκηνοθέτης Όττο Όρνεστ κι' ο σκηνοθέτης Πάλοους... Τέσσερις σκηνοθέτες!... Μα, τότε πόσο είναι οι ήθοιοι!... Και πόσα έργα ανεβαίνουν κάθε χρόνο!

—Το θέατρό μας είναι θέατρο δραματολόγιου», μας απαντάει ο Σλάντεκ, κι' οι παραστάσεις μας δε δίνονται απ' αυτή μονάχα τη σκηνή. Κάθε πού θα χρειαστεί, είτε ταχτικά—όπως γίνεται κάθε καλοκαίρι—είτε έκτακτα, το θέατρό μας μοιράζεται σε τρία συγκροτήματα. Το ένα παίζει εδω και τ' άλλα δυο περιοδεύουν. Ο θίασός μας έχει 35 τακτικούς ήθοιους, πού μαζί με το τεχνικό και το διοικητικό προσωπικό—περίπου 60 πρόσωπα—είναι οι έταίροι του θεάτρου. Όποτε ο θίασός μας μοιράζεται στα τρία, κάθε του τμήμα έχει, φυσικά, ανάγκη από έναν καλλιτεχνικό υπεύθυνο. Έ, αυτός είναι ο σκηνοθέτης».

Έτσι μπαίνουμε, σιγά-σιγά, στη λειτουργία του «Ρεαλιστικού Θεάτρου» της Πράγας.

—Το θέατρό μας φτιάχτηκε πριν από δυο χρόνια. Γεννήθηκε πάνω στην επανάσταση του Μάη 1945».

—Επανάσταση!»

—Ναι. Επανάσταση λέμε εμείς οι Τσεχοσλοβακίοι την Απελευθέρωση. Γιατί για μας ήταν κάτι παραπάνω από απελευθέρωση απλή. Ήταν πραγματική Επανάσταση, πού έφερε έναν καινούργιο τρόπο σκέψης και ζωής. Μέσ' απ' αυτή την Επανάσταση ξεπετάχτηκε το θέατρό μας.

Στην αρχή παίζαμε σε μία μικρή αίθουσα κονταστέρων. Τα οικονομικά μας εΐτανε περιορισμένα. Όμως ο έθουσιασμός και η πίστη μας σ' αυτό πού ζητούσαμε, ήταν δίχως τέλος. Θέλαμε να ξαναβρούμε τον δρόμο πού οδηγεί στο λαό. Να εαδίσουμε μαζί του στον ίδιο ρυθμό. Να πάρουμε απ' αυτόν τη δύναμη για να τραβήξουμε μπροστά και ν' ανοίξουμε, με τη σειρά μας, καινούργιους ορίζοντες. Θέλαμε τον αδιάκοπο έλεγχο του, για να μαστε πιο σίγουροι σε κάθε αναζήτησή μας.

Κι' ο λαός μας τόνωσε αυτό. Οι έργατες των εργοστασίων κι' οι συνδικιατες και μαζί μ' αυτούς οι φοιτητές κι' οι προοδευτικοί διανοούμενοι ήρθαν και γέμισαν τη μικρή μας αίθουσα. Κι' όταν ξέραμε πως η αίθουσα μας δε θα χωρούσε τους θεατές μας, πηγαί-

ναμε και στήναμε μες τη σκηνή μας μες στα ίδια τα εργοστάσια ή στις συνδικιακές λέσχες, σάν τύχαινε να ναι πιο εύρύχωρες».

Οι συζητητές μας είναι γιοιόμοι έθουσιασμού. Ο ένας συμπληρώνει τον άλλο. Σερνά, χαρούμενα, απλά, μιλάνε για τούτο και για κείνο, γι' ασήμαντες λεπτομέρειες ή για πράματα σοβαρά, ζητώντας ν' αποκριθούν όσο γίνεται πιο ξεκάθαρα σε κάθε ρώτημά μας. Έτσι, κομματιαστά, μαθαίνουμε πως το «Ρ.Θ.» συνέχισε κάμποσο τη ζωή του σ' αυτήν την «αΐθουσα για κονταστέρτα», ώσπου δρθηκε την τωρινή τον στέγη.

Η σκηνή του καινούργιου θεάτρου είχε, όλο κι' όλο, για φωτοστικά μέσα τη ράμπα, τις παλλάντες κι' ένα δυο προβολείς. Τεχνικά μέσα σχεδόν άνοπαρχτα. Η αίθουσα, σε κακά χάλια. Σήμερα, είναι ένα κομψό θέατρο με 600 θέσεις. Έχει τέλειο τεχνικό και φωτοστικό όπλισμό και μπορεί ν' αντιμετώπισει την πιο απαιτητική σκηνοθεσία. Η μεταβολή αυτή έγινε χάρη στη βοήθεια όλων. Τεχνικοί, ήθοιοι, σκηνοθέτες και διοικητικοί, άνασκουμπόθηκαν και δούλεψαν, όλοι μαζί, για να φτιαχτεί, όπως είναι σήμερα.

—Κάθε καλοκαίρι—μιας λέει ο Γιάν Σκόγκα—, την εποχή πού οι εργαζόμενοι έχουν το δικαίωμα να ξεκουραστούν, πέρνοντας το μισθό τους, ή πού συγκεντρώνονται στην ύπαιθρο για το θέρο και τις άλλες καλοκαιριάτικες άγροσικές δουλειές, το θέατρό μας μοιράζεται στα τρία του συγκροτήματα, κι' ενώ το ένα μένει στην Πράγα, τ' άλλα δυο περιοδεύουν στις μικρές ή μεγάλες πολιτείες και στα χωριά δλάνερης της χώρας μας. Οι περιοδείες μας αυτές φέρνουν στο θέατρό μας, μαζί με το κοινό πού ήζειρε ή είχε δεϊ κι' άλλους θεατρικές παραστάσεις, κι' ένα κοινό πού ποτε άλλοτε δεν είχε δεϊ. Αυτό, φυσικά, μας κάνει να έχουμε ακόμη πιοτερη συναίσθηση της εθόνης μας. Όμως, κάθε τέτοια περιοδεία είναι για μας κι' ένα πολύτιμο κέρδος σε πείρα. Η έπίδραση του κοινού στο θέατρό μας είναι απ' τους κύριους παράγοντες της εξέλιξης μας. Νά, ένα παράδειγμα. Σε μιάν απ' αυτές τις περιοδείες μας, απ' την έπαφή του καινούργιου, για μας, κοινού και των ήθοιοιών δημιουργήθηκε—κατά τη διάρκεια των παραστάσεων—τέττα ατμόσφαιρα, πού οι ήθοιοι μας άναγκάστηκαν ν' αλλάξουν το παΐξιμό τους. Κι' αυτό το καινούργιο τους παΐξιμο έπρεπε να καλλιεργηθεί για να μην έχει τίποτα το πρόχειρο. Όταν, όμως, ξαναγύρισαν και παΐζανε στην Πράγα, η αίθουσα του θεάτρου μας είχε σχεδόν έντελώς διαφορετική ατμόσφαιρα. Οι ήθοιοι βρεθήκανε στο δίλημμα: να ξαναγύρισουν ή όχι στον παλιό τους εαυτό. Το πρόβλημα φάνηκε πιο σοβαρό απ' ότι πιστέψαμε στην αρχή. Μαζευτήκαμε κι' αλλάξανε τις γνώμες μας. Συμφωνήσαμε πως χρειαζόνταν να βρεθεί ένας καινούργιος τρόπος έκφρασης, για να διατηρηθεί ή έπαφή μας με το κοινό, χωρίς ν' αλλάξει, κάθε φορά, ανάλογα αν βρίσκεται στην πρωτεύουσα ή στην έπαρχία. Έπρεπε να βρεθεί το κοινό σημείο έπαφής του πραγινού και του έπαρχιακού ή άγροστικού κοινού, με το θέατρό μας. Οι δυσκολίες πού συναντήσαμε για να λύσουμε αυτό το πρόβλημα δεν ξεπεράστηκαν άκόμα. Όμως έχουμε έμπιστοσύνη στη διαίθεση του κοινού μας. Οι αντιδράσεις του σε κάθε μας καινούργιο έδημα είναι απ' τους πιο σίγουρους οδηγητές μας.

Αδριο το πρωϊ τα δυο μας τμήματα ξεκινάνε για τη φετεινή περιοδεία. Τα συμπεράσματά μας και τα καλλιτεχνικά μας κέρδη θα τα λογαριάσουμε σε ένα ξαναμαζευτούμε στην αρχή της καινούργιας περιόδου».

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ, τ' άλλο άπόγεμα πούχα δώσει ραντεβού με τον Γιάν Σκόγκα για να πάω μερικές φωτογραφίες από παραστάσεις του «Ρ.Θ.», ο Γιάν Σλάντεκ κι' ο Πάλοους είχαν φύγει με τα δυο συγκροτήματα. Στο γραφειάκι βρίσκονταν ο Σκόγκα, ο Όρνεστ κι' η Άννα Άλεξάντροβα, μία νέα κι' όραία γυναίκα απ' τα δασικά στελέχη του θεάτρου.

Η προηγούμενη συνάντησή μας είχε κι' όλα δημιουργήσει μιάν εγκάρδια έπαφή κι' ή συζήτησή μας ξανάνοιξε γεμάτη ένδιαφέρο. Τους παρακάλεσα να μού επιτρέψουν, όσα είπαμε χτες κι' όσα θα λέγαμε σήμερα, να τα στείλω στα «Ελεύθερα Γράμματα», για να

μαθευτεί ή δράση του «Ρ.Θ.» στους θεατρικούς και γενικώτερα στους πνευματικούς κύκλους της πατρίδας μας. Δέχτηκαν μ' ένθουσιασμό κι' άρχισαν να μού ελίζουν έκαινοι έρωτησεις για την Έλλάδα, για την πνευματική της κίνηση, για το πού βρίσκεται το θέατρό μας και για χίλια δυο άλλα τέττα. Τους άπάντησα μ' ειλικρίνεια σ' όσα με ρώτησαν και εξήγησα όσο μπορούσα το γιατί. Τα λόγια μου σπάζαν τη χαρούμενη ατμόσφαιρα κι' όταν σταμάτησα ένιωσα γύρω μου, για κάμποσα δευτερόλεπτα, μιά στεναχωρημένη σιωπή.

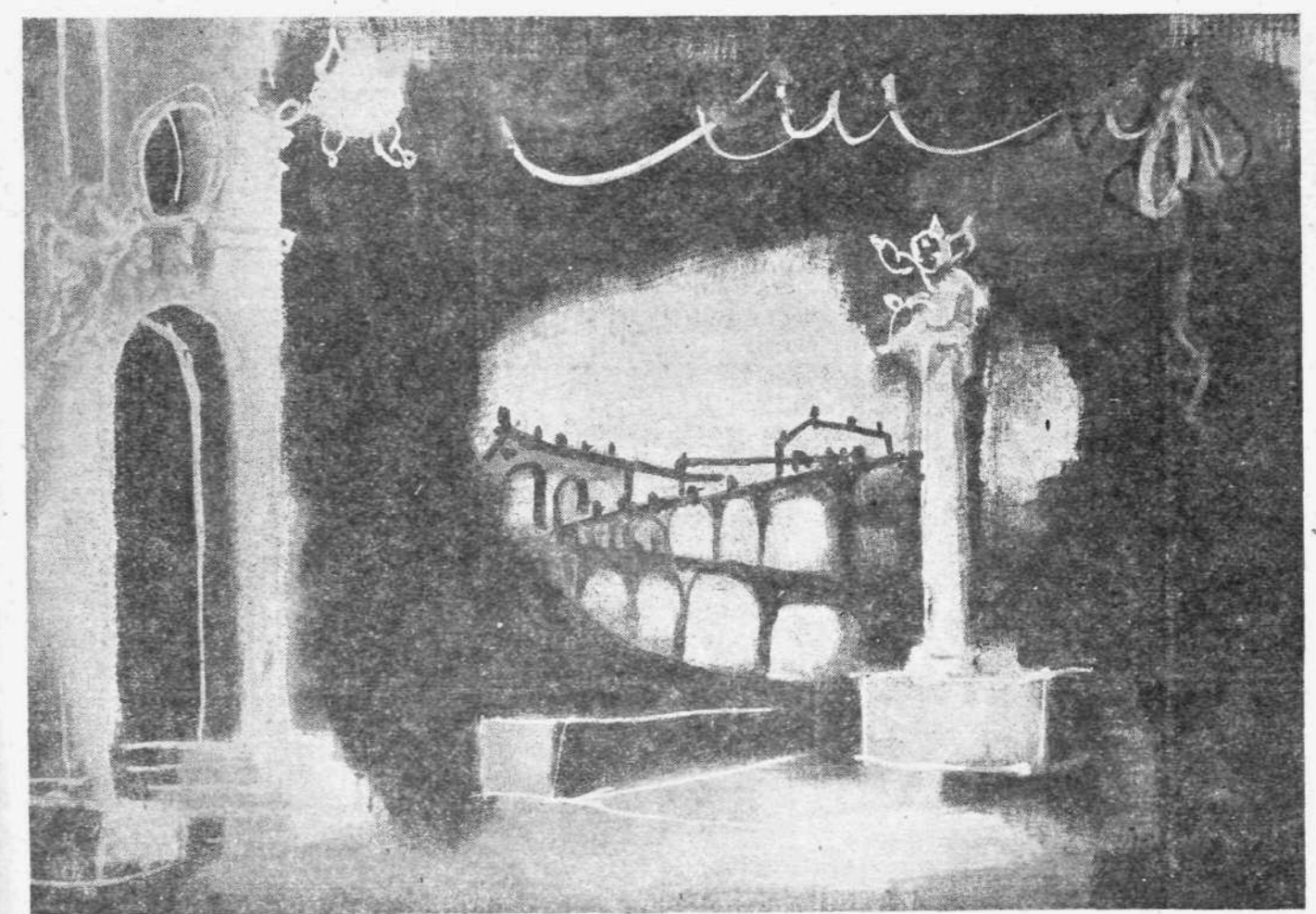
—Στο δραματολόγιό μας έχουμε ένα απ' τα σύγχρονα ελληνικά έργα. Θα το παΐξουμε τον έρχόμενο χειμώνα. Είναι το «Σύπνημα» του Κώστα Κοτζίτ, μεταφρασμένο στη γλώσσα μας απ' τον κ. Γεωργιάδη. Μ' όσες τεχνικές άδυναμίες κι' αν παρουσιάζει, είναι ένα δυνατό δράμα γιοιόμο αλήθειας και συγκίνηση. Νά αυτό ζητάμε κι' απ' τους δικούς μας νέους. Αυτό ζητάμε σε κάθε έργο: αλήθεια και ειλικρινή συγκίνηση. Άμα υπάρχουν αυτά, τ' άλλα θάρθουν μόνα τους. Ένα άλλο έργο σάν αυτό πού ζητάμε είναι το έργο του 23χρονου Τσέχου συγγραφέα Ζ. Μπλάχα: «Τη ζωή αξίζει να τη ζήσουμε». Όταν βρίσκονται νέοι πού έχουν αυτά τα δυο πολύτιμα στοιχεία, χρειαζόνται δούθεια και το θέατρό μας είναι πάντα έτοιμο να τη δώσει. Δυστυχώς, δεν παρουσιάζονται συχνά τέτοιες περιπτώσεις. Διαβάζουμε καθημερινά του κόσμου τα καινούργια έργα. Τα πιοτερα είναι γύρω στην Έθνική Αντίσταση. Όμως, πουθενά σχεδόν, δε βρήκαμε έκείνο τον παλιό, πού ένα έργο Αντίστασης να το κάνει να ξεφύγει απ' το τριμμένο χρονογράφημα ή απ' το κήρυγμα μπροσούρας, να το κάνει έργο με μήνομα ζωής και φυσικά τέχνης. Έργο, πού να μην ξεφτίζει πριν κλείσει άκόμα ή άλμια, παρά να μπορεί να παχτεί κι' όταν ή Έθνική Αντίσταση δε θάναι κάτι πού μιλάει μονάχα σε κείνους πού την έζησαν με το κορμί και την ψυχή τους. Δέ θέλουμε να πούμε πως το έργο του νεαρού Κοτζίτ είναι αυτό και μόνο πού ζητούσαμε, όμως δίνει πολλά στοιχεία πού μπορεί να βοηθήσουν για κάτι καλύτερο».

Τους διηγήθηκα την ιστορία αυτού του έργου και τη στα-

διοδρομία του. Ζήτησαν φωτογραφίες απ' αυτή την εποχή του «Σύπνηματος» και του θεάτρου μας. Εύτυχως ο μεταφραστής του έργου μπορεί να τους τις δώσει. Κι' ή συζήτησή μας ξανάρε γύρω απ' το δικό τους θέατρο και τους σκοπούς του.

—Πριν απ' όλα, όπως είπαμε και πιο πριν, ζητάμε να βρούμε κείνα τα έργα πού αρμόζουν καλύτερα στη διαπαιδαγώγηση του καινούργιου μας κοινού. Στους κλασσικούς του παγκόσμιου και του τσέχικου θεάτρου θα μπορούσαμε, ίσως, να βρούμε ένα δλάνερο δραματολόγο, πού να μας απαλλάξει απ' τον κόπο να φάχουμε. Όστόσο, πλάνι στα «αΐωνια προβλήματα» υπάρχουν και προβλήματα σημερινά. Πλάνι στις «αΐωνιες αλήθειες» πολλές τωρινές αλήθειες ζητάν να βρουν τα στόματα πού θα τις πούν. Γι' αυτό, πλάνι στο κλασσικό δραματολόγιό μας, προσπαθούμε να έχουμε όσο γίνεται πιοτερα σύγχρονα τέχνηκα ή και ξένα έργα. Χωρίς να θέλουμε να γίνουμε ένα θέατρο-έφημερίδα, νομίζουμε ώστόσο πως έχουμε υποχρέωση ν' αποκρινόμαστε όσο μπορούμε στα ρωτήματα πού γεννάει ή σημερινή ζωή. Έτσι, στο φετεινό μας πρόγραμμα έχουμε γι' άνέβαση τέσσερα τέτοια έργα: Το «Ρούσικο Ζήτημα» του Σιμόνοφ, το «Και έγένετο Φθός» του Σέργουντ, πού γράφτηκε στα 1942 κι' έχει για θέμα τον έλληνοϊταλικό πόλεμο το 40—41, απ' την αρχή του ως τη γερμανική εισβολή. Τρίτο έργο το «Και τα δυο μου τα παιδιά» του Μίλερ, πού περιγράφει το δράμα της αμερικάνικης οικογένειας στα εργοστάσια της Άμερικης, και τέταρτο το «Ο Ναός των Άνέμων» πού έχει θέμα του την αμερικάνικη κατοχή στη Γερμανία.

«Θά θέλαμε να παρουσιάζαμε απ' τη σκηνή μας και σύγχρονα γαλλικά θέατρα. Όμως έξω απ' το «Νύχτες Όργης» του Σαλακρού, πού θα παχτεί απ' το Έθνικό μας θέατρο, όλη σχεδόν τη σύγχρονη γαλλική θεατρική παραγωγή την κυριαρχεί ένα πνεύμα άπαισιοδοξίας, φυγής απ' τη ζωή κι' ένας άκρατος αισθητικός φορμαλισμός, πού φτάνει μ' όλη του τη συνέπεια στο «Η Τέχνη για την Τέχνη». Κάτι τέτοιο δε μπορεί να βρει θέση σ' ένα θέατρο και σ' ένα κοινό, πού είναι όλο αισιοδοξία, ένθουσιασμό και πίστη για ένα καλύτερο



Σκηνογραφία του «Δόν Ζουάν» του Μολιέρου στο Ρεαλιστικό Θέατρο της Πράγας

Ο. Ε. Ε.

του Θρ. Σταύρου

Οι πολίτες που αποτελούν τη βορειοαμερικανική συμπολιτεία έπρεπε φυσικά να ενωθούν για να την αποτελέσουν. Πώς θα τις πούμε λοιπόν; Η καθαρεύουσα, σύμφωνα με το σύστημά-της, λέει Ηνωμένοι Πολίτες και... πηγαίνει στην τιμή και στην πεποιθήσή-της. Εμείς πάλι αυτονόητο είναι πως πρέπει να τις λέμε Ενωμένες Πολίτιδες. Και όμως κάθε μέρα τις διαβάζουμε Ηνωμένες, ακόμα και σε εφημερίδες που γράφονται ολόκληρες στη δημοτική. Ρωτάς γιατί και σου απαντούν: «ε, αυτό πιά έχει καθιερωθεί έτσι. Τι θα πεί έχει καθιερωθεί; Πότε καθιερώθηκε και από ποιό όρος Σινά καθιερώθηκε; Εμένα δέ μου φαίνεται καθόλου καθιερωμένο. Στο στόμα-μου πολύ φυσικά έρχεται το Ενωμένες Πολίτιδες και το αντί-μου πολύ ωραία το ακούει έτσι. Μα κι αν υποθέσουμε πως μας έγιναν συνήθεια οι Ηνωμένες, να τις ξεσηθίζουμε, διάβολε. Τόσο μοιρολατρικά και χωρίς αντίσταση θα δεχόμαστε τη λόγια επίδραση;

Κάποιος θα πεί: βρέ αδερφέ, θα χαλάσει τώρα ο κόσμος για ένα Η ή για ένα Ε; Ο κόσμος βέβαια δέ χαλάει υπό τις Ηνωμένες Πολίτιδες, η γλώσσα-μας όμως χαλάει. Ας σκεφτούμε λίγο και τα παιδιά. Όταν σκεφτόμαστε τα παιδιά, γινόμαστε πιο καλοί. Γινόμαστε ακόμα και πιο λογικοί και πιο πραχτικοί. Όταν εξηγήσεις μία φορά στο παιδί ότι πολίτες είναι σημαίνει κ'ράτος, αρκεί έπειτα να του πεις πως στην Αμερική υπάρχουν σαράντα εννιά — ξέρω γώ πόσες; — ενωμένες πολιτείες που αποτελούν ένα σύνολο, μία δύναμη, για να σχηματίσει αμέσως τη σωστή έννοια, όπως τη σχηματίζει ο μικρός Γάλλος, όταν ακούει πως τα états είναι unis, ο αγγλόφωνος πως τα states είναι united, ο Γερμανός πως τα Staaten είναι vereingigt. Και πάλι αρκεί λίγο να χαλάσεις τη λέξη, ένα Η να βάλεις στη θέση του Ε, για να δυσκολέψεις το σχηματισμό της ξεκάθαρης έννοιας τόσο, όσο δέ φαντάζονται εκείνοι που δέν ξέρουν από παιδιά κι από την ψυχολογία-τους.

Το πράμα λοιπόν έχει τη σημασία-του. Έπειτα οι Ηνωμένες είναι, κοντά σε πλήθος άλλα, ένα δείγμα αυτής της μοιρολατρίας που έλεγα, αυτής της δειλίας αντίκρου στη λόγια παράδοση. Πολύ εύκολα σούβουμε το κεφάλι μπροστά στην καθαρεύουσα και πολύ δουλικά δεχόμαστε τα καθιερωμένα-της. Κι όμως ο λογιολατρισμός δέν είχε αυτή τη λεπτότητα κι αυτές τις επιφυλάξεις τον καιρό της εξόρισής-του. Όταν η καθαρεύουσα πολεμούσε νάντα-κιάς τον ελληνικό λαό να «κτίσει οικία και να τρώγει εντός αυτών τον άρτον-του», ο λαός από αιώνες κιόλα έχιζε σπία κι έτρωγε ψωμί. Κι όμως εκείνη δέ σεβάστηκε αυτή την καθιέρωση; δούλεψε, προσπάθησε, φώναξε, κατήχησε, κι αν δέν κατάφερε όσα

μέλλον. Αφίνουμε, λοιπόν, στην άκρια αυτούς τους άρρωστημένους φαρμακευτικούς άρροδοτικούς και ψύχουμε να βρούμε τον τρόπο πού θά έκφράζει τη σκέψη και τα αισθήματα του δικού μας λαού. Αναζητάμε έναν καινούργιο ρεαλισμό, ένα ρεαλισμό δικό μας, πού να μιλάει άμεσα στο τσέχικο κοινό. Κι όπως ζητάμε να βρούμε σε κάθε έργο «τόν παλμό της καρδιάς του», έτσι ψάχνουμε να βρούμε και τον αληθινό παλμό της παράστασής του.

«Από τις προσπάθειες και τις αναζητήσεις της «πρωτοπορίας» του μεσοπόλεμου, πού κατάνησε στο τέλος άκρόπολη της φυγής άπ' τη ζωή, καθώς κι άπ' τον σοσιαλιστικό ρεαλισμό.—πού είναι σαν ένα μεγαλύτερο αδέρφι.— στην τέχνη μας—, πέρνουμε όσα μας βοηθάνε στο δρόμο μας, πάνω στις τσέχικες στράτες κι ανάμεσα στον τσέχικο λαό μας. Δέν ξέρουμε πως θάναί ακριβώς αυτός ο «τσέχικος ρεαλισμός» πού ζητάμε. Άν το ξέραμε, θάπαυε, φυσικά, η αναζήτηση και θάχαν κιόλας δημιουργηθεί καινούργια πρόβλήματα. Δέν μπορούμε έδβατα ν' άνεχτούμε τό νατουραλιστικό ρεαλισμό. Και θρίσκουμε ακόμα πως κι ο σοσιαλιστικός ρεαλισμός είναι πολύ θεμιτός, για μας, με τη φωτογραφική λεπτομέρεια. Έμεις θά θέλαμε ο ρεαλισμός στο θέατρό μας να μίν είναι στερημένος άπ' τό ποιητικό στοιχείο. Όχι, τό στοιχείο αυτό να κυριαρχεί, αλλά νάρχεται αά θετός. Έτσι ο ρεαλισμός στο θέατρό μας θά κέρδιζε σε «χρωματικούς» τόνους. Τό «άσπρο και μαύρο» του σοσιαλιστικού ρεαλισμού είναι πολύ στεγνό για μας. Ξέρουμε πως αυτό πού γυρεύουμε είναι δύσκολο. Όμως πιστεύουμε πως δέ θ' άργήσουμε να τό βρούμε για να τραβήξουμε πιο πέρα».

Έχει περάσει πολλή ώρα πού χτύπησε τό πρώτο κουδούνι για την παράσταση. Ένα διακριτικό χτύπημα στην πόρτα. Είναι ο διευ-

ονειρευόταν, έμαθε όμως τό φούρναρη να σου λέει «δέν μπορώ να σας δώσω ψωμί, γιατί δέν έχετε δελτίο άρτου».

Πλήθος άλλες ανωμαλίες και αρρυθμίες και μπερδεψιές μας φόρτωσε η καθαρεύουσα. Κι αν μπόρεσε να φέρει τόσο κακό και να έχει τόσο επίδραση ένας αγώνας στηριγμένος στο ψέμα και στην πλάνη, στην αντίληψη ότι η γλώσσα του λαού είναι χαλασμένη και πρέπει να διορθωθεί, σύμφωνα με ποιά λογική πρέπει να απελευθεριστεί η δημοτική, γλώσσα της ζωής και της αλήθειας, και να μίν παλέψει θαρραλέα και συνειδητά και συστηματικά, για να πετάξει από πάνω-της αυτά τα τάχατε καθιερωμένα, να ξεπλυνθεί από τους λεκέδες, από κείνους τουλάχιστο που δέ διαπότισαν τό σώμα-της ώστε να είναι αδύνατο τό καθάρισμα;

Και καλά τελοςπάντων ως ένα σημείο οι Ηνωμένες Πολίτιδες. Άμ εκείνο τό ΟΗΕ που είμαστε τώρα καταδικασμένοι να διαβάζουμε και στις εφημερίδες τις γραμμένες στη δημοτική; Ρωτάς τί θα πει ΟΗΕ και σου απαντούν: οργανισμός ή οργάνωση ενωμένων εθνών. Και γιατί τότε δέ γράφετε ΟΕΕ; Είναι, σου λένε, καθιερωμένη συντομογραφία. Μα πότε, στο Θεό-σας, πρόφτασε και καθιερώθηκε; Ο Οργανισμός των ενωμένων εθνών είναι χρεσινή δουλειά. Όταν ιδρύθηκε, τό «Ταξίδι» του Ψυχάρη είχε κιόλα παραπάνω από μισόν αιώνα ζωή, αφήνω τόσα χρόνια είχαν περάσει από τό Σολωμό, από τό Βηλαρά, από τό Σοφριανό η δημοτική είχε καταχτήσει ολόκληρη τη λογοτεχνία-μας, μεγάλο μέρος της επιστημονικής πεζογραφίας, είχε γίνει πίστη των φωτισμένων Ελλήνων, είχαν για οργάνο-νους τη δημοτική όχι μόνο περιοδικά παρά και πολιτικές εφημερίδες. Πώς λοιπόν μπόρεσε και τότε πρόφτασε και καθιερώθηκε τό ΟΗΕ; Και πού βρίσκονταν και πού είχαν τό νού-τους οι δημοτικιστές δημοσιογράφοι, άνθρωποι συνειδητοί, και τό άφησαν να καθιερωθεί; Γιατί από την πρώτη μέρα που άκουσαν τό ξένο όνομα του οργανισμού δέν τό μετάφρασαν σωστά και δέν έκαμαν στις εφημερίδες-τους τη σωστή συντομογραφία ΟΕΕ;

Μικρά πράματα, θα πείτε. Το ξέρω. Είναι όμως λυπηρά, γιατί είναι συμπτώματα ενός κακού, δείγματα δειλίας και μοιρολατρίας ή αδιαφορίας και τεμπελίας. Πολύ τη λογαριάζουν μερικοί δημοτικιστές την καθαρεύουσα, πολλούς τεμενάδες της κάνουν, πού αν ανεπαίστοτα δέχονται να τους μολύνει τό δηλητηριώ-της. Μα αν αγατούν τη δημοτική, κάποιον κόπο πρέπει να κάνουν γι' αυτή. «Η αγάπη θέλει φρόνηση, θέλει ταπεινότητα». Σαν τί ταπεινότητα; Μα να μίν είσαι, φίλε, τόσο ακατάδεχτος και να διαβάζεις και λίγη γραμματική.

θουτής της σκηνής. Η Άννα Άλεξάντροβα σηκώνεται. Η συνάντησή τους τελειώνει.

—Εύχομαι, μ' όλη μου την καρδιά, γρήγορα να μπορέσουμε να συναντηθούμε στην Άθήνα».

Νιώθω τί σημαίνουν για την πατρίδα μας τά λόγια της.

—Νάσαις έδβατη πως δέ θ' άργήσει αυτή ή μέρα. Καλή άν-τάμωση».

Ο Γιάν Σχόντα πέρνει άπ' τό γραφείο του και μού δίνει τό φάκελλο με τις φωτογραφίες. Μαζί του και με τόν Όρνεσε πηγαίνουμε ως την έξοδο.

Εκείνη τη στιγμή χτυποებს τό τελευταίο κουδούνι.

Στό πρόγραμμα: «Σχολείο Σούζον» και «Σγαναρέλλος» του Μολιέρου.

Μελέτες πού θά δημοσιευτούν σ' έρχόμενα φύλλα μας

- Α. Ι. ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΥ: «Εισαγωγικά στη νέα ποίηση».
- Δ. ΠΑΝΑΗ: «Τό πρώτο δημόσιο ελληνικό σχολείο».
- ΚΩΣΤΑ ΚΟΝΤΟΥ: «Σημειώματα για τη διδασκαλία των Νέων Έλλη-νικών».
- Μ. Μ. ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ: «Ο πατριωτισμός του Βηλαρά και ή συμ-μετοχή των όσποδών του στην επανάσταση του 1821».
- Α. Ι. ΒΡΑΝΟΥΣΗ: «Κάτω από την τυραννία του Άλη Πασά», σταχυο-λόγημα όπό ανέκδοτες έπιστολές του Η. ΡΟΥΚΟΥΕΒΙΛΛΕ.

ΑΛΚΥΟΝΑ

«Άνθρωποι δικόι του δά σκλαβώσουνε της Άλκυόνας τό φτερούγισμα, δά της αλλάξουνε τη ζωή. Αυτό είναι τό κρίμα τό μεγάλο. Νά σε κρατάνε στη ζωή, αλλάζοντας πέρα και πέρα εκείνο πού σου τάχτηκε για φύση και αλήθεια».

Δίληγμα της Ειρήνης Μ. Γαλανού

ΣΑ ΦΑΝΗΚΕ πώς τέλειωσε ο πό- λμος, μά στάλα ήλιος έκανε να βγει, κι' άπλώθηκε κάθε μου- διασμένη ζωούλα για ζέστα. Και τό τυραννικό σκουλήκι κάθε παλιάς σκέψης, ζωντάνεψε κι' αυτό.

Τί θά γινότανε ο Άντώνης σά θά τέλειωνε τό γυμνάσιο... Τί θά σπούδαζε; Πάλι ρωτάγανε οι ξένοι, πάλι ρωτάγε κι' ο ίδιος τόν εαυτό του.

Νάγαπας όλα τό μαθήματα και σε κανένα να μίν προκόβεις. Νάχεις φερ- σίματα στρωτά, δυό μάτια ήμερα. Νά λέν οι δάσκαλοι για σενα: Συμπαθέ- στατο παιδί, και, για νάμαστε δικαιοι, δχι κουτό.

Όμως πάντα, ναι πάντα, διαγωνι- σμοί και προφορικά σου, να τη ζουρλαί- νουμε κεινη την πένα με τό κόκκινο με- λάνι, καθώς πάει να γράψει τη μοίρα σου στον κατάλογο.

—Κύριοι συναδελφοι, όμολογώ πως μόλις τη βάση μπορώ να τού δώσω..

Και να καπνίζουνε οι κύριοι συνά- δελφοι, ανάμεσα στις ντουλάπες με τις βαλσαμωμένες νυχτερίδες, την ύδρόγειο, τά μαιμούδια πού κρατάνε στη χούφτα τό καρδί.

—Ποιανού; —Ποιανού άλλου; Του Άντώνη τού Κλαράτου.

—Παλιό νέο. Ποιός μπορεί να τού δώσει πάνω από τη βάση...

Στέκαν εκεί, σε χωριστή παρέα, ο ι- χνογράφος, ο γυμναστής, ο μουσικός, νεο- διορισμένα παλληκάρια, με καύμους για «διόρθωμα των καιρών» και ταξίδια. Μαγνήτες γι' αυτούς ή Εύρώπη, άπ' τη Σπιτοβέργη ως τό Γιβραλτάρ, μαγνήτες ή ζουγκλα, τά χωριά των Νέγρων, ή Άπω Άνατολή. Λύτα είναι οι έλπι- δες. Και τό τώρα είναι τά μαθη- τούδια. «Όλα όλα μαζί, κι' ένα ένα χώ- ρια. Τά μαθητούδια, πού βγήκανε από τη στέρηση, τη φωτιά και τόν τρό- μο, ζωντανά. Τά πιο πολλά έχουνε σω- ματικά αδύνατο, λαϊκά πρησμένα κι' ένα βλέμμα πού λέει: Πόνεσα, σκέφτηκα, έμαθα... πρόσεξε με!»

—Παράδειγμα ο Κλαράτος... Άν τόν προσέξεις, θά δεις πως τό μυαλό του στιγμές στιγμές βγαίνει δλότελ' άπ' τη σκοτεινιά.

—Για πόσο βαστάνε όμως, αγαπητέ, οι στιγμές... Δές τη γάτα πού μού ζωγράφισε... Τό κεφάλι ύπέροχο. Τά πόδια, σαν από άλογο.

—Οι άσκήσεις του στη γυμναστική, ύπόδειγμα. Τό βήμα του, σαστίζει σύν- ταγμα.

—Στην Προσευχή τού Μπετόβαν, έ- βγαλε χτές περιήγηση φά. Κι' άμέσως, πήδηξε τέσσερα μέτρα.

—Ο πατέρας τού Άντώνη, ρολογας και χροσικός, δέν είχε δρεξη να βάλει τό γυιό του διάδοχο στη δουλειά.

—Καλά θάφτηκα γού στις βιδίτσες

και τις ροδίτσες και τά ρουμπίνια και των ματιών τό στραβωμό.

Μάλιστα, τις διορφες μέρες, χειμώνα ή άνοιξη, τά μαράζια του θέρειναν. Βήματα γοργά άκούγονταν άπ' τόν πλακόστρωτο δρόμο. Θυμότανε τά λού- λουδα πού χαίρονταν τόν ήλιο στα γε- ρασμένα μπαλκόνια. Τό δικό του παρά- θυρο χαμηλό, τό σοκάκι όλο παλιω- σήνη και πλήξη. Σπίτια κάστρα, και ούτε άχτίδες στα πορτόνια τους. Μόνο πέρ' άπ' τη σκοτεινή λουρίδα, ένα άνοιγ- μα, ένα καταγάλανο φώς.

—Άς είχα καιρό να πάω, φίλε, κι' ως τό λιμάνι μακάρη.

Κοντά στο μάλω μπορεί νατάνε πρά- σινο τό νερό. Μά σούφερε ο άγέρας όλη τη μακρυνή φρεσκάδα. Ύστερα, είχε βάρες, είχε άφρούς. Έπλαθες τη ζωή... ναι, τη ζωή, μά στάλα δροσιωμένη.

Στην κλεισούρα, άστραφε τότε τότε μια σύντομη χαρά. Ένας γλάρος χύ- μαγε, έσκιζε τό στενό φτερουγώντας με δύναμη, σκόρπαγε στον άγέρα πού- πουλα, έφευγε.

—Καλό νάχεις, πουλί μου!

—Έκανε ο ρολογας ένα σινιάλο, ξα- νάσκυβε στη δουλειά.

—Μά τό γυιό μου, να μίν είμαι Κλα- ράτος... αν τονε κάμω σαν και τά...μέ- νανε..

Για τό στενεμένο στηθάκι τού παι- διού του ήθελε τόν άγέρα, τόν άνοιχτό κόσμο, τού Θεού τόν ούρανό. Ηθελε τά ρουμάνια, όπου τά δέντρα βάζουνε στη μέση τά χωριτόσπιτα, τις άκρογια- λίες, όπου τά βότσαλα περιμένουνε τό κύμα τό μεγάλο να τά πάρει ταξίδι.

Όμως όλα τούτα τάθελε πλεγμένα με κάποιον διορφο σκοπό.

—Η ζωή, να ναι σωστή ζωή.

Σκέδια πολλά κουβάλαγε ο πόθος στο μυαλό του. Βάρδα κι' από έται- ρετες και συμβολαιογραφεία και τρά- πεζες.

—Πιότερη άπλα έχει ο ποντικός στην παγίδα.

Ένας δνειρο ήρθε και κοντοστάθηκε. Ξανάβρε κι' έμεινε.

—Άν τόν έκανα καθηγητή;

Όταν τά σύννεφα, ή θάλασσα και ή στεριά βρίσκονταν στις καλές τους, αυτοί οι καθηγητές ήτανε οι μόνοι άν- θρωποι με θέση και με μιστό, πού δέν κάθονταν κλεισμένοι. Συντροφιά με τά μαθητούδια τους, πότε βρίζανε τά βου- ναλάκια άπ' τά κυκλάμια, πότε τους λόγγους άπ' τά γαλάζια κρίνα. Και ποτέ να μη λείψει τό βιβλίο:

—Μάθημα!

Λαχτάραγε, άκούοντας τέτοια μαν- τάτα, ο πατέρας τού Άντώνη.

—Τί; Σαν τόν καιρό τόν δινόκε μας; Τότε, αν άπ' τό παράθυρο της τάξης έβλεπες τόν έπιστάτη να διαβάζει εφη- μερίδα, έχανες τά πάντα. Άντις για θρησκευτικά, άπάνταγες Ιστορία. Τά



σημερινά παιδιά, βλέπουνε τά κασιόκια να χοροπηδάν στις πλαγιές, και τό μυαλό τους, εκεί, κλαρίνο!

Καθηγητής... Και στα κακοκαίρια ή νέα, λέει, μέθοδο, θέλει άνοιχτούς της τάξης τους φεγγίτες. Κι' άφού είναι ή νέα μέθοδο, ξεχνάς πως κάνει κρύο.

Άνασαινες λεύτερα. Τά πλεμόνια σου δέ μαραζώνουνε. Καθηγητής, διορφη δουλειά, να πλάθεις άνθρωπους, και να μη σε ξεχνάει ή πλατειά ή χτίση, να- ναι δικός σου ο άγέρας, ή κίνηση... Και τόν πόθο του τόν έμπιστεύθηκε ο χρυ- σικός, στον ίδιο τόν Άντώνη.

Μην πούμε όμως τίποτα της μά- νας σου, και πιάσει τά μωρολογήματα με τις φιλενάδες και τό μάθουνε οι μπαρμπάδες σου. Φουρκισμένοι βλέπεις καθώς είναι με τά χτηματικά, όλο και πόντους πετάνε... για κείνο δά τό... έξη..

Κείνο τό έξη... τό 6, ή άμοιρη μοίρα τού Άντώνη κρεμασμένη άνάποδα. Ποιό θάμα θά την έβαζες κάποτε, να σταθεί στο πόδια της, νάντικρυστε τόν κόσμο με τό κεφάλι όρθό, να θαρρευτεί και να χαρευτεί τό παιδί, σ' ένα μο- νάχα μάθημα... Κύριε, ως ήτανε και σ' ένα μονάχα.

Όμως ο στοχασμός τού πατέρα έφερε στον Άντώνη δυνατό καμάρη. Και τό καμάρη άνέβασε στα χείλη του σωστή άπάντηση:

—Λέω, πατέρα, να δοκιμάσουμε

πρώτα, μήπως κάνω για τη δική σου δουλειά. Πάπου προς πάπο το μαγαζί μας; Ίσως μπορέσω να το κρατήσω και γώ.

Μία σοβαρή επίσκεψη του Γυμνασίου είχε κόψει τα μαθήματα. 'Η πρόβα άρχινησε άμέσως. Τό φως του λιμανιού, στό άνοιγμα της σούδας, είχε θολώσει άπ' την κακοκαιρία.

Στάζανε τά μπάλκονια, και οι ουραναί κοιτάγαν στις πλάκες του δρόμου την κασούφικη θωρία τους. Και σ' νά κινάς άπ' της κάμαράς σου τη σκοτεινιά, νά περνάς ένα μακρυνάρι, νάκοιλουθές ψηλαφώντας τά στραβώματα της σκαλίτσας, και νά τρυπώνεις στό μαγαζί.

—Φροντίσανε βλέπετε οι παπούδες μας νά μ'ήν τρέχουμε στους δρόμους και συναχωνόμαστε... 'Ιδέα κι αυτή. 'Επαγγέλμα και σπίτι, αδυοτάραχο.

'Αντίκρου ο φιλικατζής, ο παπουστής, ο τυπογράφος άνοιγανε κλείνανε τις δμπρέλλες τους, έρχονταν φεύγανε ηδώντας πάνω άπ' τους λάκκους... Την ώρα που ο βοριάς παίρνει μπάλα τά σπύτια και τόν άκούς νά τρυπάνει σέ περιβόλια και αλυούλες ξεφυλλίζοντας τις μουριές, φουβερίζοντας τά χαγιατία, που άκόμη μωσκοβολάν μπουγαρίνι, έου ούτε λεφτό νά μη βγαίνεις άπό τών τέσσερων τοίχων την κλεισούρα. Βαρυ τό μετάπο σου, άδρσο τό στήθος σου... Καθιστός, καρφωμένος, φυλακώνεις μάτι και σκέψη σ' ένα δυό έκατοστά τόπο. Τό έλατήριο, ή τρίχα, τό γαντζάκι, τό άμάλαγμα, τό μπριλλάντι, που άλλοιμονο άν δέν στεριώνει καλά.

Νά ηγαίνεις στό μαγαζί για μισή ώρούλα, ναι, δέν ήταν άσκημο. Έίχανε παράξενο χτίσιμο, όλα εκείνου του δρόμου ιά σπύτια, έκανες χάξι. Οι τοίχοι άλλοο βγαίναν δξω με στρογγυλέματα σά φρουρία, άλλου μπαινάνε μέσα φτιάνοντας κρυσθάνες, όπου τρύπωναν τά παιδιά. Και τό έσωτερικό τους είχε πότετερα διαδρομάκια και σκάλες και σοφίτες, παρά κάμαρες, είχε και πολλά πεζούλια, γιατί, έτσι, λέει, άρσεε στους τεχνίτες, τότε.

Στό Κλαρατέικο, πολλά ήτανε τά σημάδια του τό'τε. Τις άμπάρες του θα τις χαϊρότανε Κύκλωπας. Το ίδιο και τά κλειδιά. Την ασφάλεια, έτσι τη νοιώθανε οι νοικοκυραίοι, τότε. Για μαγαζί, είχανε διαλέξει ο παπούδες του 'Αντώνη, ένα δωμάτιο του Ισόγειου. 'Ητανε γεμάτο κόγγες σάν έκκλησιά και τά παράθυρά του φράζονταν άπό νταντελωτά σιδερα, δλο φύλλα και τοαμπιά και σπουργίτια. Χάμω, πλάκες χωματένιες με δυό λογίων κανελλί. 'Όταν τις πλένανε, κράταγαν για πολύ μία φρεσκάδα, σάν άργωμένος κάμπος. Γύρω, διάφορες ντουλάπες, ως και της θειάς Ροζέττας, και του ξάδελφου Γιούλιου, άλλαγμένες για τόν προορισμό τους τόν καινούργιο.

—Σιός 'Αντρέα μου, λίγο σα βιτρίνες, σάν κάσες φόρτε. Μά ή γκαρνταρόμπα μου, έγω σου λέω, δέν άλημονάει τσι ζσκέδες και τά πούφια που φύλαξες, στου μεγαλείου μου τόν καιρό.

Μπορεί. Γιατί άνοιγοντας νά πάρεις ένα βάζο με τό Δικέφαλο ή μία καρφίτσα με κάποιον σήμα τών 'Εφτά Νησιών — καράβι, δελφίνι, θεό της θάλασσας —, ένοιωθες την πνοή τών περασμένων.

Μέρες, μέρες, ένας καλός φίλος, ο φωτογράφος που κολύμπαγε σέ πάκα

ένσταντανέ, ή ο έμποράκος πουχε την κλωστή του άθάνατου — νήματα άγαύης έλεγε ή ρεκλάμα — πρόβαλε βιαστικά στό μαγαζί.

—Σέ δυό λεφτά, σου φέρνω ένα χωριατικό γάμο.

Ο πατέρας του 'Αντώνη κι' ο ύπηρέτης σκόρπαγαν στα κρύσταλλα βέρες, καρφίτσες, άλυσιδες, στήνανε ανάμεσα τους κούπες του γλυκού κι' άσημένα παραφάκια.

Και μπαινάνε σέ λίγο οι συμπεθέροι, με τόν άέρα νοικοκυραίων που άνοιγουνε σπύτια καινούργια, κι' έμπαινε ο γαμπρός μαζεύοντας σάν ήρωας τά περράγματα, κι' έμπαινε ή γύφη, άπλώνοντας ζαλισμένη τό χέρι για τό μέτρο του δαχτυλιδιού.

Εύκολο τό διάλεγμα, κι' ή πληρωμή άμέσως. Και καθώς φεύγανε, έλεγεσ ότι άπάνω στις πλάκες, που θύμιζαν όργωμένη έξοχη, φύτρωνε τό γρασίδι.

Μά ή ταχτική ζωή του μαγαζιού είχε άλλο τροπάρι. Πάνω στόν μουτζουρωμένο πάγκο, τά μπουκάλια με τά ύγρά που σου καίνε τά χέρια. Τό καμινέτο με την κοκκινωπή φλόγα βουτζει σάν την κόλαση. Προχωράει ταπόγειαι, σβύνει τό δειλινό, και σ' κάθεται διπλισμένος πάνω στην καρέκλα, δουλος στό φακό, στό τοιμπίδι, στην τριχούλα, στό γαντζάκι...

—Λύτρωνε, 'Αγιε, λύτρωνε!

Μ' ένα χαμόγελο, βάλανε πατέρας και γιός τελεία στή δοκιμή.

—Δέν πιστεύω νά τά καταφέρω...

—Δοξασμένο τ' δνομά Του... 'Όχι!

ΜΙΑ ΒΡΑΔΥΑ, ή παρακώρη της νόνας, ή 'Ηρα, τρεις πιθαμές γυναικάκι, ήρθε και πήρε τη μητέρα του 'Αντώνη.

—'Ανήμπορη κάπως ή κυρία. Σας θέλει. Και θά κοιμηθήτε σέ μās.

'Ασκημο νά φεύγει άπ' τό τραπέζι ή νοικοκυρά αφήνοντας ένα σαρό παραγγελιές που φτερουγάν γύρω άπ' τ' άδύνατο ήλεκτρικό και τις άκούς άφηρημένους. Κρυσθάνες έου που τη νοιώθεις νά βγαίνει στήν παγωνιά. Παραγγελιά της νά πλαγιατίσεις άμέσως και νά βάλεις την κουβερτίτσα μεσ' άπ' τό πάπλωμα. 'Η κομπόστα τό κυδώνι άγλυκη. 'Η σταφίδα δλο κουκούτσια.

—Καληνύχτα, πατέρα.

—Καλό ξημέρωμα. Μπα... τί έξέχασα. Κεί που έκλεινα, πέρασε ο Λάζαρος ο ψαρās... Βάλε με ν'ου σου, τί κράταγε στή χούφτα του. 'Ενα πουλάκι! Ξέρεις... τό Μπιρμπίλι της θάλασσας.

—Λαβωμένο;

—'Ακέριο τάφιλότιμο. Κότσανος! Τόπιασε κατά τόν Πλατό Γιάλο. Και, όπως έχει πάντα τις λότητες του ο Λάζαρος, του πήκε και καλά νά βάλει τό πουλι σέ κλούβα νά τό μερώσει... Τό φρεσε στή μάννα σου, που είναι λέει ύπόμηση νά ταναλάβει.

—Και γιατί δέν τάνέβασες σπίτι;

—Μη και τό βρήκα νά τάνεβάσω;

Τόβλεπα μουδιασμένο, τό παρτήρασ μια στιγμή στό τραπέζι. Γυρνάω, άφαντο! Κάπου θά τρύπασε. Αύριο πρωί κοιτάμε. Καλή σου νύχτα.

ΜΕΣΑ στό πρωτοπνι του πινάχτηκε ο 'Αντώνης.

—Μπιρμπίλι της θάλασσας.

'Ενα πουλάκι που δέν τό είδε ποτέ του. Μά τ'ονομά του, άκόμα χτές πρωί

τόχε άκούσει άπό τό δάσκαλο της Φυσικής. Θά τους τόκανε μάθημα μεθαύριο. Μάλιστα ο Τάσος, που μεγαλοπιανόταν, ρώτηξε τό επιστημονικό του δνομα, και ο καθηγητής τό είπε. 'Όμως, άδικα πάλευε τώρα ο 'Αντώνης νά τό θυμηθεί.

—Μνημονικό!

Με τό πολύ στριφογύρισμα, ή κουβερτίτσα γίνηκε μπάλα, κύλησε στό πάτωμα. Φουρκισμένος ξεφώνησε:

—'Α!.. 'Α!.. 'Αλκυών!

Πήγε νά χτυπήσει παλαμάκια.

—'Αλκυών!

Χαμογέλασε. 'Επρεπε νά σηκωθεί νά τηνε φέρι άπάνω την 'Αλκυόνα. Την είχανε μάθημα την άλλη μέρα. 'Επρεπε νά τηνε δει, νά τηνε σπουδάσει. Και πόση χαρά θάκανε ο καθηγητής άν αυτό τό καλό και όχι κουτό, και... παρά λίγο κάπως ξευπνο παιδί, ο 'Αντώνης ο Κλαράτος, θάτανε σέ θέση νά τον βοηθήσει στην παράδοση.

—'Η 'Αλκυόνα είναι... ένα πουλι με μακρυά πόδια, μακρύ λαιμό, μικρό ράμφος, μαύρα φτερά...

Τό χαμόγελο έσβησε.

—Πώς θά δεχτεί ή μητέρα τουτο τό δωρο του Λάζαρου;

'Αργά άργά τυλίχτηκε τό παιδί σέ μια άνειπώτη λύπη.

Κάτω, στου μαγαζιού τό σκοτάδι, μια 'Αλκυόνα παράδερνε, μακρυά από τό κύμα, μακρυά άπ' τις μυρτιές της άκρογιαλιάς. Και θήλανε νά τη σκλαβώσουνε. Που θά κρεμάγανε τό κλουβί της; Μπορεί στό πίσω χαγιατία, δίπλα στό μπουλιασμένο λούκι. Νά είναι πέρα ο ούρανός, νά είναι τό χτήμα με τις μυγαλιές που κατεβαίνουνε στή θάλασσα και σ' ού, τό γερό, τό νιο πουλί, νά μαραινέσαι μέσα σέ δυό πιθαμές τόπο...

'Αν ήτανε τούτη την ώρα άνάμεσα στή μάννα και τόν πατέρα ο 'Αντώνης, θά καθότανε ήσυχος, άκούνητος. 'Η σκέψη θά κοχλαζε βαθειά του, μά τίποτα δέ θά την πρόδινε. 'Ετσι γίνηκε δλα τούτα τά μαύρα χρόνια:

—Φρόνιμα, μονάκριβό μου. Είσαι τόσο μικρό!

Μικρό και φρόνιμο... Και σ' νά ξέρεις όλες τις αιτίες που φούντωσαν στή γη τη φωτιά, τό άλυσοδωμα, όλες τις αιτίες που άνοιξαν άμέτρητους τάφους, και νά μιλήσεις ποτέ νά μη μπορείς...

'Εσύ, που χτές άκόμα στείλανε και σέ πήρσανε άπό τό φίλο άντίκρου με δμπρέλλα και πελερίνα, για δυό σταγόνες βροχή.

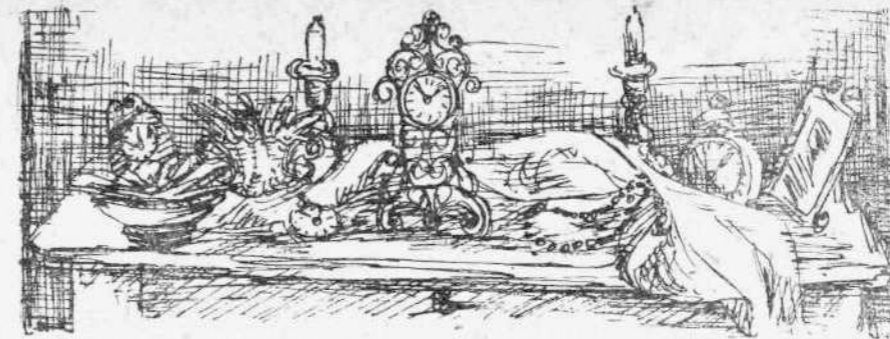
—'Όμως, τούτη την ώρα, ο 'Αντώνης είναι μονάχος. 'Ανακάθεται στό στρώμα του με όρμη. Πετάγεται άπάνω, σφίγγει τις γροθιές. 'Ο καθρέφτης τόν δείχνει ένα παιδί μεγάλο...

'Ανθρωποι δικό του θά σκλαβώσουνε της 'Αλκυόνας τό φτερούγισμα, θά της αλλάξουνε τη ζωή. Αυτό είναι τό κρίμα τό μεγάλο. Νά σέ κρατάνε στή ζωή, αλλάζοντας πέρα και πέρα εκείνο που σου ταχτηκε για φύση και άλληθεια.

Μ' ένα πήδημα βρέθηκε στό λαβωμένο. Κρύσταλλο τό νερό. Πέταξε τά νυχτικά, φόρεσε τό παντελόνι, τό σακάκι, άκόμα και τό παλτό. Ψαχουλεύτά βγήκε στό διάδρομο, κατέβηκε...

Μ' άπόφαση κι' άλαφράδα έσπρωξε την πορτούλα που ένοιωε σπίτι και μαγαζί. 'Ακουσε φτερούγισμα, έναν άταχτο χτύπο άπάνω στό κρύσταλλο...

'Ητανε αυτό του πουλιού ο θρήνος. Τά μεγάλα ρολόγια κράταγαν τό στρωτό



τους τόν ήχο. Τι τάνοιαζε αυτά; Πάντα τους, σέ κείνο τό ντουβάρι βρέθηκαν καρφωμένα. Ξάφνου, σήμαναν όλα μαζί.

—Μία.

Χύμηξε ο 'Αντώνης, γύρισε τό κουμπί του ήλεκτρικού και τό φως τινάχτηκε κάτασπρο στό πάτωμα, στό ταβάνι, στή βιτρίνα, όπου ο πατέρας του φύλαγε τά πιό άκριβά του χρυσαφικά. Σ' αυτήνε άπάνω παράδερνε τό πουλί. Και ήτανε τό ίδιο μαργαριτάρι, ήτανε ζαφείρι, ρουμπίνι, ήτανε σμάλτο και σπιθοβόλαγε, ως έσταζε τό πένθος άπ' τά μάτια του. 'Απλωσε τά χέρια του και τήπιασε άπαλά. Σάν άδελφι τόφερονε κοντά στό χέιλ του, έπειτα τό κοίταξε...

—'Η 'Αλκυόνα ει'ν' ένα πουλι με πόδια μικρούτσικα, σώμα παχουλό, κεφάλι και ράμφος μεγάλο. Τά χρώματά της δέν τά βάζει εύκολα νους ανθρώπου.

'Εσβυσε τό φως. Τά ρολόγια ξαναχτύπησαν.

—Μία και δυό λεφτά.

Νύχτα. Νύχτα, μά τι τάχα; Στά χέρια του κράταγε ο 'Αντώνης ένα δμορφο κι' άδύνατο πουλάκι. 'Ενοιωθε τό κορμί του νά τρέμει, άπό έμπιστοσύνη λές κι' έλπίδα.

Τέτοιο πλάσμα του Θεού, τί σκέψη μποροόσε νάχει με τό χοντράνθρωπο τό Λάζαρο, με τό κλουβί, με τό λούκι που στάζει μούχλα; Με τόνα του χέρι άγίγιζε ο 'Αντώνης την δεξώπορτα του σπιτιού. 'Η άμπάρα της, άλαφριά σάν καλάμι. Θά δβρει τ' άκρογιάλι της ή 'Αλκυόνα... Δικό της πάλι τό κυνήγι τών ψαριών, δικά της τά μυρωμένα φύκια.

Τό κλειδί του Κύκλωπα γύρισε δίχως τρίξιμο. Τό κρύο του δρόμου χτύπησε τόν 'Αντώνη σά φοβέρα. 'Αλλοτε, τη φοβέρα του ήτανε άδύνατο νά μη την άκούσει σάν ένα τρομερό ταμπούρο που διάταζε ύποχώρηση. Τώρα, άνοιξε οργό τό βήμα.

—Κάνω κείνο που πρέπει.

'Ο άγέρας, έτρεχε μαζί του στό σοκάκι, τά σπύτια, γέρνοντας πότερο λές παρά την ήμερα, τόν κοιτάγανε με τά σβησμένα τους μάτια. 'Ερχότανε άπό τό λιμάνι ή άνάσα του κοιμισμένου νερού, ή μυρωδιά της ξερής άφνης της της ραζακιάς. Θά φορτώνανε τά καϊκια, γιατί δίχως σταμάτημα τρίζανε του γερανού ο άλυσοίδες.

'Ο δικός του ο δρόμος, δέν ήτανε για τό λιμάνι. Γύρω του, φεγγίτες, γαλαρίες, καμινάδες, όλα παραδομένα στή νύχτα. Ούτε λάμπα, ούτε σπύθες. Μά ο φούρναρης ήτανε ξυπνός, μέσα στου ζυμωτήριου τά φώτα, κι' όρμήνευε

τους σκουφάτους παραγυιούς πώς νά πλάθουνε τις φραντζόλες.

'Εστριψε ο 'Αντώνης ζερβά, κατά τις γειτονιές που άνηφορίζανε. Τώρα οι κορφές τών τοίχων με τις τρίγωνες σοφίτες ξεπρόβαλλαν πάνω άπό κισσούς που τινάζονταν σάν ολόμυροι καταρράχτες. Κάθε τόσο ένα βουνό πέτρες σουμίλαγε για σπύτικα που τάρριζε χάμω ο άνθρωπος ο φευγάτος άπό τη στράτα της λευτεριάς.

'Ακουγε τό βήμα του σά γουλιά του δρόμου και χαμογέλαγε. 'Επειτα, τό τελευταίο στενό έσβησε σάν τρεμουλιαστό χαράκι άνάμεσα στους φράχτες. 'Εδω ένα γιατί παντοτεινά άτέλειωτο, με άδεια τών παραθυριών τά τελλάρα, πιό πέρα ένα καμένο χάνι, μια σουστά, που ποτέ δέ θά τη σουρει άλογο.

'Από τό ψήλωμα, κοιτάει πίσω τη μικρή πολιτεία που κοιμάται άσπριδερή στών σκοταδιών την άγκάλη, κοιτάει τόν κόρφο τό βαθύ που τόν φυλάνε άντίκρου τ' Αργοστολιώτικα βουνά.

Στέκει λίγο, ύστερα παίρνει τόν πλατό δρόμο. Ζερβά, έχει λιόδεντρα σκαρφαλωμένα σά βράχια.

Και δεξιά, πέρ' άπ' τό μαλακό βαθυλώμα της Λάσης, τό γεμάτο άμπέλια, ή θάλασσα ή μεγάλη, τό άνοιχτό 'Ιονιο, παίζει και τραγουδάει με τόν άνεμο. Για τό πουλι που γεννήθηκε στόν άφρό πλάι, τό μήνυμα του πελάγου είναι ζωή, είναι ή ίδια ή ζωή.

'Αναταράζεται ή 'Αλκυόνα. Τό παιδί φεύγει άπ' την πλατεία τη στράτα, τρέχει για την άκρογιαλιά. Πέτρες, άγκαθόβατοι, σκοτάδια. Πουθενά ψυχή, μά ή 'Αλκυόνα κάνει για συντροφίες χίλιες. Πάνε μαζί, για νά της χαρίσει τό κύμα που σπάει στό ραγισμένο βράχο, ραίνοντας τις μυρτιές. Θά της χαρίσει τόν ούρανό της νύχτας με τά χρυσολούλουδα, θά της χαρίσει την ήμερα τη γαλανή, τό μισοφέγγαρο που ζωηρεύει τά δειλινά. Θά της χαρίσει τις 'Όρες που ρίχνουνε τόν 'Ανεμο σέ ύπνο, και τότε δικές της θάναι ο άτέλειωτος καθρέφτης, δικός της για νά κοιτάει την όμορφιά της.

—'Ελα! Φύγε!

'Ανοίγει τις παλάμες. 'Ο παλμός της λευτεριάς περνάει και τό δικό του τό κορμί.

'Ακούει τό πέταγμα της 'Αλκυόνας. Τ' άκούει νά σβήνει, μέσα στην έρημιά.

'Ερημιά. Λέξη και άλληστερη ταυριάζουνε. Πέρα ως πέρα ή γυαλιστερή μαυρίλα της θάλασσας. Και πουθενά δέ σεργιανάει πυροφάνι. 'Εδω, κάτω άπ' τους βράχους, έχει σπηλιές όπου ο άγέρας τρυπώνει μωγκρίζοντας. Και δέρνεται τό νερό, γεμάτο φόβο.

—Κοντά δυό ή ώρα.

Δυό, όχι του μεσημεριού. Τά δέντρα εκεί σ' άνηφόρι κινάν για ν' άνταμώσουνε της νύχτας τ' άερικά. Τώρα θά πέσει στή χέρια τους τό παιδί, που ή μάννα τ' άποχαίρητρε με την παραγγελιά της κουβερτούλας.

'Ενα χέρι πεί νά πιασει την καρδιά, νά τη σφίξει. Και τό σώμα θά νοιώσει κρύαδα. Δυό παγωμένες σταλαματιές θά βγούνε στό μέτωπο, τά γόνατα θά παραλύσουν.

Παράξενο. Κείνο που παγώνει, και λυτάει, και πέφτει δίχως δύναμη, είναι τό χέρι του Τρόμου. Και ο 'Αντώνης, ήσυχά παίρνει τό δρόμο του γυρισμού. Περπατώντας σκέφτεται... Πέφτει στό κρεββάτι και δλο συλλογιέται. Με τόν πατέρα δέ θάχει τώρα νά μιλήσει τό πρωί. Θά τά πούνε τό μεσημέρι.

ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ, άντί για τόν Φυσικό μπαινεί ο 'Ελληνιστής.

—'Αρρωστος ο καθηγητής σας. Δυό ώρες συνέχεια, σάς τις δίνω για σύνθεση. Γράφετε. Σύνθεσις έλευθερά.

'Ενα βοηθητό τρέχει άνάμεσα σά θρανιά. 'Όλα τά παιδιά, έχουνε πάντα κάποιον θέμα περιήρημο.

'Ο 'Αντώνης ο Κλαράτος γίνεται κόκκινος, γελάει όλος. 'Ο καθηγητής πάει κοντά του.

—Τί τρέχει, παιδί μου; 'Εχεις θέμα καλό;

—Πολύ καλό.

'Αρχινάει και γράφει. Πρώτη φορά ή σκέψη του ξετυλίγεται σά νήμα στέρεο, στριφτό μετάξι δίχως κόμπους και ξεφτίδια. Την άκρη του, την κρατάει στό στόμα ένα πουλάκι, πουχει στό λοφίο, στή ράχη, στην κοιλίτσα, σά μεριά, όσα χρώματα έχουνε οι κήποι και τ' άκριβά πετράδια. Τό πουλάκι πετάει μ' όρμη. 'Η κλωστή τ' άκολουθάει μεσ' άπ' τά δέντρα, πάνω άπ' τά βράχια, πέρα στό πέλαγο. Δέν τηνε κόβει ούτε κλαρί, ούτε πέτρα, ούτε κατάρτι.

'Ο 'Αντώνης γράφει.

ΣΤΟ ΜΑΓΑΖΑΚΙ ο 'Ελληνιστής μιλάει με τόν άσπρομάλλη τό χρυσικό.

—...όπως σάς έλεγα, του παιδιού σας ή επιτυχία σήμερα ήτανε για τό σχολείο μια γενική χαρά. 'Όλοι τό πιστεύαμε, ότι κάτι τό πολύ καλό κοιμότανε στό μυαλό του.

Με χαμόγελο που τρέμει, άκούει ο χρυσικός. Κοιμότανε τό καλό και τώρα ξυπνάει. Ξυπνάει γερά. Μά χρειάζεται προσοχή.

—'Όλοι έμεις στό Γυμνάσιο θά κάνομε τό χρέος μας άντίκρου στόν 'Αντώνη. Τό νου σας όμωσ και οιεις... εί γονείς, τό σπίτι... 'Αφήνετέ τον νάχει τη γνώμη του. Ζητάτε πότε πότε την ιδέα του για σοβαρά πράγματα... τά χτηματικά σας, ξέρω γώ... του μαγαζιού... και, για δνομα Θεού, μην τόν άπογοητεύετε. Ποτέ μην τόν ειρωνευτείτε...

'Ενα δάκρυ πήγε νά κρεμαστεί στό ματόκλαδο του γέρο.

—'Εμεις νά τόν ειρωνευτοόμε; 'Η μητέρα του και γώ; Μη κι' έχουμε άλλο φως;

'Εσκουψε.

—Τάλλα που είπατε, τάδεσα. 'Αλη...

(Η συνέχεια στή σελίδα 95)

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΕΚ ΦΟΥΡΝΑ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΤΟΥ Τάσου Α. Βουρνά

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΟΥΣΙΑ λαϊκή πεζογραφική μας παράδοση του ΙΗ' αιώνα ξεχωρίζει για τη θροσιά και τη ζωντάνια της η «Ερμηνεία της ζωγραφικής τέχνης» του Διονυσίου του εκ Φουρνά. «Αν και είναι έργο που γράφτηκε με προσορισμό να παραδώσει στους μεταγενέστερους — και ιδιαίτερα στους ζωγράφους — το τυπικό της μεταβυζαντινής εικονογραφικής παράδοσης και τα τεχνικά της μέσα, όμως με τό να προέρχεται από τα χέρια ενός τεχνίτη που είχαν στη δούλεψη μιά τέχνης καθ' αυτό λαϊκής, όπως η εικονογραφία της τελευταίας, της ύστεροβυζαντινής περιόδου, άποχτά σήμερα την αξία ενός ανεπίσημου πεζογραφικού και γλωσσικού ντοκουμέντου μέσα στη λαϊκή παράδοση του γραπτού μας λόγου.

Πραγματικά, η βυζαντινή τέχνη από την άκμή της μέχρι τους τελευταίους αιώνες της ύπαρξής της, ακολουθώντας πάνω στα χνάρια των αιώνων τις κοινωνικοπολιτικές μεταβολές της χριστιανικής Ανατολής, ξεκαθαρίζοντας και ανακατατάσσοντας τα θεωρητικά στοιχεία της (εικονογραφικά κλπ.), έχει το χαρακτήρα του ομαλικού άπρόσωπου δημιουργήματος, που αντίλυντας τη ζωτικότητά του από τη δύναμη της παράδοσης και το μήνυμα της δοσμένης εποχής είναι σε τελευταία ανάλυση λαϊκό δημιούργημα. «Ακόμα ο όρος «ιστορία» που χρησιμοποιείται στη βυζαντινή και μεταβυζαντινή τέχνη με την έννοια της εικονογραφίας, όρος άπόλυτα λαϊκός, όπως μαρτυρούν χιλιάδες μνημεία της τέχνης και του λόγου της χριστιανικής Ανατολής, δεν είναι τίποτ' άλλο παρά μιά μεταφορά στην τεχνική γλώσσα της αφηγηματικής ορολογίας. Δεν είναι λοιπόν παρά έξιστορία με τη γλώσσα του χρωστήρα ή χριστιανική ανατολική εικαστική παράδοση, μιά έποποιία που μας άντιστοιχεί τό δόγμα πάνω στους τοίχους της ορθόδοξης εκκλησίας.

Ένας από τους ταπεινούς στυλοβάτες της έπικής εικαστικής παράδοσης της Ορθοδοξίας ήταν κι ο έρμώναχος Διονύσιος. Γεννήθηκε στο χωριό Φουρνά των Αγράφων λίγο πέρα από τα μέσα του ΙΖ' αιώνα. Ορφάνεψε μικρός και 12 χρονών πήγε στην Πόλη. Πολλά χρόνια δέδαιε δέν έμαθε. Δεκάξη χρονών πήγε στο Άγιονόρος, όπου μπ' κες μαθητευόμενος στους φημισμένους «μαϊστορες» άγιογράφους των άγιορείτικων εργαστηρίων. Τά περισσότερα χρόνια της ζωής του τά πέρασε στην ηρεμία των μοναστηρίων με πολύ μικρές μετακινήσεις ως την ιδιαίτερη πατρίδα του και στο γέγραμ της ζωής του, γύρω στα 1729-33. Έγραψε την περίφημη έρμηνεία του. Στάθηκε δάσκαλος της τέχνης του και τιμήθηκε με τη φίλια και την αγάπη των μεγάλων μορφών του Γένους. Δεν είναι γνωστό πού και πότε πέθανε. Μιά λαϊκή έπιτόπια παράδοση της περιοχής Αγράφων λέει πως πέθανε στη Πόλη, όπου είχε πάει για διακοπές. Όμως φαίνεται πως πιθανότερο είναι πως αναπαύτηκε στο χωριό του (1) κοντά στο σπίτι του και διαβάστηκε στην εκκλησία του χωριού, την έξιστορημένη με τά ίδια του τά χέρια.

Η «Ερμηνεία» είναι μιά λεπτομερική περιγραφή του εικονογραφικού διακόσμου, όπως διασώθηκε από την παράδοση στους τοίχους των εκκλησιών της ύστεροβυζαντινής εποχής της τέχνης της χριστιανικής Ανατολής, διανθισμένη από σημαντικά στοιχεία ιταλικής τέχνης.

Πριν έκατό χρόνια ακόμα, τό έργο ήταν τό πιο σοβαρό έγκολπιό των άγιογράφων. Ο γάλλος Ditrion, που τύπωσε για πρώτη φορά την «Ερμηνεία» και με γαλλική μετάφραση, στα 1845, διηγεϊται πως στα 1840 περιοδεύοντας τό Όρος όρθηκε έκατοντάδες χειρόγραφα στα κελλιά των άθωνιτών. Από την πρώτη έκδοσή της η «Ερμηνεία» έγινε πολύ αγαπητό κείμενο στους ιστορικούς της τέχνης. Τοπώθηκε κατά σειρά σε έκδόσεις από τό γερμανό Schäfer, τό ρώσο Ouspensky, τό διαδόχοτο πλαστογράφο χειρόγράφων Σιμωνίδη στα 1853, που μετέθεσε τό Διονύσιο στον ΙΕ' αιώνα, κι από τον Έλληνα καθηγητή στο πανεπιστήμιο της Πετρού-

πολης Παπαδόπουλο - Κερμαμάτζε δυό έκδόσεις, 1900 και 1909. Η τελευταία είναι και η πιο υπεύθυνη άπ' όλες τις έκδόσεις της «Ερμηνείας».

Ένα τόσο σημαντικό κείμενο για τη λαϊκή μας παράδοση του γραπτού λόγου αξίζει δέδαια μιά δλόκληρη μελέτη, και άμποτε να όρθωθεί κάποτε ο έρμηνευτής που θα καταπατήσει μ' αυτήν. Πλάϊ στη θροσιά του κειμένου και την παρθενικότητα της γλώσσας του θα ξεπηδήσει άτόφια η τεράστια γλωσσολογική δύναμη της δημοτικής μας γλώσσας, που στο έργο του Διονυσίου είναι καταπληκτική. Να μερικά παραδείγματα επιθέτων, που μεταχειρίζεται για να δηλώσει την κόμη και τό γένειο των άγιων που ζωγραφίζει:

Κόμη: φαλακρός, μακρότριχος, ολιγότριχος, σγουροκέφαλος, μακρομάλλης, κατσαρομάλλης, μαυρότριχος, φαλακρίζων, σγουρακίζων, αναφάλανθος (λαϊκότερο αναφλάς=φαλακρός και στο Πασχάλιο χρονικό, όπου περιγράφεται ο Ιουστινιανός: κονδοειδής, εύστηθος, λευκός, ολιγότριξ, άνα φαλάς, στρογγύλοψ).

Γένειο: άσπρογένης, μαυρο-ξανθο-γένης, άγένειος, γυμνοπόγων, άρχιγένης, ολιγογένης, κονιογένης, αιμογένης, φαγογένης, δαυογένης, μακρογένης, δρυογένης, πλατυγένης, κατσαρογένης, διχαλογένης, βουλογένης, τριπλά: άσπρομακρογένης, μαυροκονιογένης, μαυροφουτογένης, μαυροδιχαλογένης, μαυροστορογγυλογένης, δρυκονιογένης, δρυδιχαλογένης, μεγαλοξυογένης, δρυβουρολογένης, κονιοπλατυγένης, κονιοβουρολογένης, σγουροκονιογένης, κατσαροστορογγυλογένης, μακροπλατυγένης, πλατυδιχαλογένης, σγουροδιχαλογένης, μαυροδιχαλογένης.

Και για να τελειώνουμε, να τρία άποσπάσματα στην τύχη από τό κείμενο:

Άπό τον πρόλογο: «Τούτου τίνων την τέχνην λέγω (τη ζωγραφική του άγιορείτη δασκάλου Πανσέληνου), όπου μετά πολλού κόπου παιδιόθεν έμαθον, ήβουλήθην με δόην μου την όρεξιν να την πολλαπλασιάσω προς όφέλιαν ύμωδ των όμοτέχρων μιν, έρμηνεύοντας ταύτην και έγχαράττιας άπαντα τά μετρα αυτού και σχήματα, σαρκώματα τε και χρώματα με πάσαν άκριβείαν και μετά τούτων έτι και τά μετρα εις του νατουράιν και την αυτών εργασίαν και μέρος τι των Κοητικων ζωγράφων, βερονικίων τινων έρμηνείας διαφόρους, κόλλας, γύφους και μαλάματος...».

Στον πρόλογο δέδαια λογιωτατίζει ο Διονύσιος, αλλά παρα-



Ο Άγιος Πέτρος Άλεξανδρείας, τοιχογραφία του ναού των Ταξιαρχών της περιοχής Σοφικού Κορινθίας

κάτω που παρνά στις λεπτομέρειες της τέχνης του είναι θροσομένη δημοτικού λόγου:

Περί κατασκευής κονδυλίων.

ΟΤΑΝ ΘΕΛΗΣ να κάμης κονδύλια ζωγραφικής, χρειά είναι να έβρης ούρες άπό σιντζάλια και να μη βάλης άπό τις κορυφές, μόνον άπό τά πλάγια και βλέπε να είναι η τριχες όρθές, ίσιες να μη στραβόνουν, διά να γίνονται καλά τά κονδύλια, άνοικτάρια και σαρκωσιάρια και κόπτε τις με μικρό ψαλίδι και βάλε αυτές επάνω εις ένα σανίδι χωριστά άπό άλλες άλλες. Έπειτα ένωσον αυιάς έπιμελώς και βρέξον αυιάς εις τό νερόν και ούτω πλάκωνε τις μύτες αυτών με τό όνυχιν της άριστεράς σου χειρός και με την δεξιάν σου τραβήξε τό άλλο μέρος αυτών και εύγανε άπό άλλες άλλες και ίσαζε έπιμελώς και δέσε τις επιδέξια με περισίμη κηρωμένον και στοχάζου να μη τό δέσης μακρό τό κονδύλι. Και τό πτερόν όπου θέλεις να τό βάλης προτίτερα στο νερό να μονοκείη και να μην εύγαίνη τό κονδύλι πολύ τό πτερόν διι δεν προκόπτει τις δέ κορυφές των ούρων ούναζε εις τό να κάμης μεγάλα κονδύλια να προπλάθης».

Και από τό Β' μέρος:

Πώς ιστορίζονται τά θαύματα της Παλαιάς Γραφής. «Ορασις του προφήτου Δανιήλ.

ΣΠΠΙ και ο Δανιήλ κοιμώμενος επί κλίνης και έξωθεν του σπιτίου θάλασσα και εις τά τέσσαρα μέρη της θάλασσας οι τέσσαρες άνεμοι φνοώντες και τέσσαρα θηρία αναβαίνοντα από την θάλασσαν τό πρώτον λέων με πτερά αυτού και επάνω καθήμενος ο βασιλεύς Ναβουχοδονόσορ, βαστών σκήπτρον τό δεύτερον άρκτος έχουσα τρία

ΑΛΚΥΟΝΑ

(Συνέχεια από τη σελίδα 93)

θινά... Έλεψε βέβαια στο παιδί μας, μιά στάλα λευτεριά... Η λαχτάρα, βλέπετε, ή αγάπη...

—...ή αγάπη να μη φτιάνει σκλάβους.

—Δίκαιο... βέβαια. Όστε, κύριε καθηγητά μου, έλπίζετε ότι θα μπορέσει ν' ακολουθήσει τον κλάδο των έδικόνεσας; Μά τί λέω; Πριν δυό λεφτά τά μιλήσαμε... Άς κανονίσει, άς όρίσει ο ίδιος... Ά! Καλό νάχετε. Σάν έτούτηνε την έπίσκεψη την δική σας... καμιά, καμιά, σ' όλα μου τά χρόνια.

ΜΙΑ Άλκυόνα. Τά χλωμά χέρια του χρυσικού, χαράζουνε κιάλας τό πρώτο σκεδίο. Θα γίνει καρφίτσα, από πετράδια όλόφωτα, φτηνά βέβαια... Και ή πιο φτωχούλα του νησιού θα μπορεί να την άγοράσει. Σ' όλων των κοριτσιών τις μπλουζες, σ' όλες τις ποδίτσες, θα βλέπεις, πριν περάσει μήνας, μιά Άλκυόνα που να πετάει λεύτερα.

—Μικρό τό φαριστώ, Κυρά, Κυρά μου. Έσύ έμένανε μου δώρησες όλόκληρόνε τον κόσμο.



ΝΤΩΜΙΕ: «Στό τραίνο», από την έκθεση γαλλικής χαρακτηριστικής στην Αθήνα.

ΑΠΟ ΦΥΛΛΟΦΥΛΛΟ ΣΕ ΦΥΛΛΟ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

Γ. Λαμπρινού: «Τό δημοτικό τραγούδι», (έκδ. «Τά Νέα Βιβλία» Α.Ε. 'Αθήνα 1947).

Χρόνια και χρόνια περιμένει το Έθνος τον άξιό μελετητή. Την εμπνευσμένη προσωπικότητα των νεοελληνικών γραμμάτων, που με γνώση και με πίστη, με αυταπάρνηση, με πλήρη συναίσθηση εθύνης, θα καταπιαστεί με τη μελέτη του δημοτικού τραγουδιού, για να δώσει ένα έργο κλασσικό, έθνικό, ένα έργο μεγάλης άντοχής στο χρόνο.

Τό δημοτικό τραγούδι είναι απ' τα βασικότερα θέματα της ιστορίας του νεοελληνικού πολιτισμού. Δεν ανήκει μόνο στην ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας ή στη νεοελληνική πολιτική και κοινωνική ιστορία. Είναι θέμα με καθολικότητα και η μελέτη του θα βοηθήσει όσο τίποτα άλλο στη σωστή μελέτη του έθνους του ελληνικού λαού. 'Αξια μελέτη του δημοτικού τραγουδιού θα είναι εκείνη που θα φωτίζει τα περασμένα και θα χαράζει κατευθύνσεις για το μέλλον. Τό Έθνος έχει ανάγκη για τό δημοτικό τραγούδι από ένα έργο που θα είναι μαζί φιλολογικό μνημείο και χρονικό του έθνους του λαού.

Τό δημοτικό τραγούδι είναι θέμα δύσκολο, με αξιώσεις. Ανήκει στα θέματα που, αν μπορεί να πει κανείς, διαλέγουν το μελετητή τους και δεν αφήνεται στην έκλογη των μελετητών. Έκαστος είνκοι χρόνια περασάν απ' την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους κι' ακόμα να βρεθεί ο άνθρωπος που θα διακρίνει τό θέμα. 'Η προσπάθεια του Νικολάου Πολίτη, πολύμοχθη και μεγαλόπνοη, ξεδιτύχησε στη συγγραφή του όλικού και τό περισσότερο στην καθοδήγηση μιας απ' τις πιο σημαντικές εποχές του νεοελληνικού πολιτισμού (1880). Πρίν απ' τον Πολίτη, ο Σπ. Ζαμπέλιος, αρχιτέχτονας των μεγαλοπραπών συνθέσεων, έζησε στην πιο άχρηστη εποχή (1850) για δημιουργική εργασία. 'Ο,τι αξίζει απ' τη μεγάλη ιστορική μελέτη του που έβαλε μπροστά απ' τη συλλογή των δημοτικών τραγουδιών είναι τό εύρο και σταθερό διάγραμμα της. 'Ο Γιάννης 'Αποστολάκης φιλοδόησε να στήσει αυτός τό μνημείο στο δημοτικό τραγούδι, με οι δυνάμεις του δεν είχαν ανάλογες με τό μέγεθος του έργου. Δέν δημοσίευσε παρά μόνον τό α' μέρος της μελέτης, τον έλεγχο των «Συλλογών» του Ζαμπέλιου και του Πολίτη.

'Αν ακόμα δεν έχουμε την επιβλητική μελέτη για τό δημοτικό τραγούδι, αυτό δεν οφείλεται στην έλλειψη ιδανών μελετητών. Και οι τρεις τους, Ζαμπέλιος, Πολίτης, 'Αποστολάκης, υπήρξαν ισχυρές φυσιογνωμίες. 'Η κύρια αιτία βρίσκεται άλλοι: στην έλλειψη των αντικειμενικών προϋποθέσεων για ένα έργο πνοής: προοδευτική εποχή, ζωντανό ιδανικό, έμμελός έθνικός έθνος.

Αυτές οι αντικειμενικές προϋποθέσεις που ποτέ άλλοτε (ύστερα απ' τό 1821) δεν υπήρξαν στη χώρα μας, υπάρχουν σήμερα, έστω και αν όχι άπόλυτα. 'Όσο και αν λείπει η έμμελότητα στην έθνική ζωή, όσο και αν ζούμε σε μια κόλαση πυρός εδώ και εφτά χρόνια, η αίσιοδοξία και η πεποίθηση στο μέλλον είναι αυτά που κυριαρχούν στην καρδιά και στη ματιά του λαού. 'Ο λαός εμπνέεται απ' τό ιδανικό της καλύτερης ζωής και κατευθύνεται απ' την πιο προοδευτική κοσμοθεωρία της εποχής.

'Ο κ. Λαμπρινός βρίσκεται σε άρμονία με την εποχή και με τό λαό. Είναι όπαθος του διαλεκτικού όλισμού και καθώς φαίνεται από τις προηγούμενες δύο εργασίες του («Μορφές του Είκουσινα»—1941, «'Η μοναρχία στην 'Ελλάδα», 1945—η πρώτη πολύ καλύτερη της δεύτερης) έχει άφομοώσει τη διαλεκτική μέθοδο τόσο καλά ώστε να αντιμετώπιζει μ' εδχέρεια τά προβλήματα και τά θέματα της δουλειάς του. 'Ενώ όμως ο άναγνώστης του, που διαθέτει και κάποια ειδικότητα, σπάνια διαφωνεί με τά συμπεράσματά του, συχνά διαπιστώνει μια κάποια βιασύνη του κ. Λαμπρινού στο γράψιμο των έργων του. Και αν στα πρώτα του έργα δεν ήταν τόσο έκδηλη γιατί τά θέματα κατόρθωναν να τη δικαιολογήσουν, στη μελέτη του για τό «δημοτικό τραγούδι», που κυκλοφόρησε τελευταία, η βιασύνη του θέτει σε κίνδυνο όλόκληρη τη θαυμάσια προσπάθειά του.

Στό μικρό πρόλογό του ο κ. Λ. βάζει ού σκοπό της μελέτης του «να εξετάσει τό έπικό μέρος της δημοτικής μας ποίησης από τό μεσαιώνα ίσαμε την κλέφτικη εποχή». 'Ενας τέτοιος σκοπός δεν θα ήταν και πολύ σοφός. 'Αρκετοί έχουν γράψει για τό ήρωικό στοιχείο των δημοτικών τραγουδιών καθώς και για άλλα στοιχεία τους. 'Απ' την πρώτη στιγμή όμως αντιλαμβάνεται ο άναγνώστης πως τό δίνεται η εδχέριστη ευκαιρία να παρακολουθήσει μια πιο σημαντική, μεγαλόπνοη προσπάθεια, που έχει σα στόχο την έρευνα γύρω απ' τη γέννηση της λαϊκής ποίησης απ' τά άκριτικά ίσαμε τά κλέφτικα τραγούδια. Για να έρμηνέψει, χαρακτηρίσει και χρονολογήσει τά τραγούδια, χρησιμοποιεί την ιστορική γνώση. Τά πρώτα πέντε κεφάλαια είναι άφιερωμένα στη μελέτη της λαϊκής άκριτικής ποίησης και τά υπόλοιπα έφτά (6—12) στη μελέτη των κλέφτικων τραγουδιών του 18ου και 19ου (αρχές) αιώνα.

'Όπου ο κ. Λ. στην αρχή κάθε ξεχωριστό μέρος της μελέτης του (λαϊκή άκριτική ποίηση, γραφό άκριτικό «έπος», κλέφτικα τραγούδια) δίνει τό ιστορικό περιβάλλον της κάθε εποχής, δεν ικανοποιεί όσο πρέπει. Αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα με την εξιστορηση του βυζαντινού μεσαιώνα. Περισσότερο από την ιστορική περιγραφή χρειάζεται μια σύντομη άνατομία της εποχής για

να γνωρίσει ο άναγνώστης του βιβλίου τις βαθύτερες αιτίες που γέννησαν τον άκριτικό κόσμο και τά σώματα των άπελατών. Μια άνάλυση των παραγωγικών σχέσεων της εποχής του μεσαιώνα, έστω και σύντομη, θα φωτίζε περισσότερο και θετικότερα τη δημιουργία των άκριτικών σωμάτων, των άπελατών, τό πλήθος των άκριτών του Βυζαντίου και των 'Αράβων και θα έκανε περιττά άρκετά σημεία της μελέτης σαν αυτό: «Με τό ν κ α ι ρ ό, η πάλη τους (άκριτών Βυζαντινών και 'Αράβων) έχασε τον άρχικό χαρακτήρα της όλοκληρωτικής κατάκτησης. 'Η γ α ι τ ο ν ι α τ ο υ ε ε φ ε ρ ε σ τ η ν κ α λ η γ ν ω ρ ι μ ι α . . . Μ ε τ η σ ε ι ρ ά τ ο υ ς (*), δημούρησαν κι' οι 'Αραβες τ' άκριτικά τους σώματα. . .» (σελ. 18). 'Αλλο άδύνατο σημείο της μελέτης είναι η έλλειψη άνάλογα άναλυτικής εξιστορησης και ύπεύθυνου φιλολογικού έλέγχου των ως τά σήμερα έρευνών γύρω απ' τό γραφό άκριτικό «έπος» καθώς και γενικότερα γύρω απ' τό δημοτικό τραγούδι. Μόνο αν την πάρουμε σαν μια έκλαϊκτική εργασία, μπορούμε να συγχωρήσουμε τέτοιες άδυναμίες σε μια μελέτη δόκιμου συγγραφέα. Στην περίπτωση όμως αυτή πρέπει να διαπιστώσουμε πως οι φιλοδοξίες του κ. Λ. στη μελέτη του για τό δημοτικό τραγούδι υπήρξαν κατώτερες απ' τις δυνατότητές του. Κι' αυτό είναι ένα δικαίωμα που δεν τό έχει ο κ. Λ. Οι εκπρόσωποι του πνευματικού κόσμου στον όποιο ανήκει ο κ. Λ. είναι όποιοι κλεισμένοι να φιλοδοξούν τις φιλοδοξίες του λαού που τους γέννησε και τους άνάδειξε, στο χάραγμα του κάθε σίχου τους να σκέφτονται την επίδραση που άσκοιν στους άναγνώστες τους και ιδιαίτερα στους νέους έκαίνους που μαθητεύουν στις σελίδες, που μαθαίνουν σ' αυτές την τέχνη να μελετούν και να γράφουν.

'Αν εξετάζει κανείς τη μελέτη του κ. Λ. για τό δημοτικό τραγούδι σε σύγκριση με τις καλύτερες του Ζαμπέλιου, Πολίτη, 'Αποστολάκη κλπ., δε θα είχε να παρατηρήσει τίποτα, μόνο επαίνους θα μπορούσε να διατυπώσει. Είναι πραγματικά καλύτερη από κάθε προηγούμενη. 'Όρισμοί στοιχαρισμοί, σωστά συμπεράσματα. Τό σημείο μάλιστα έκείνο που ξεχωρίζει τά τραγούδια σε άκριτικά και άπελατικά και άριτωμένα και κλέφτικα, καθώς είναι γραμμένο και με εμπνευση, συναίρνε. Γενικά η μελέτη φέρνει κινούρια πράγματα και θα κερδίσει τό πλατύ κοινό, γιατί είναι η μόνη συνθετική μελέτη για τό δημοτικό τραγούδι ύστερα απ' τη μελέτη του Ζαμπέλιου.

'Όμως ως προς τον τρόπο της έπεξεργασίας (τεχνική, άρχιτεκτονικό σχέδιο, φιλολογικός έλεγχος, βιβλιογραφία) δεν ικανοποιεί τις σημαντικές απαιτήσεις της φιλολογικής επιστήμης. 'Ο κ. Λαμπρινός, αντί να σκέφτεται πάνω στην έκδοση ενός δεύτερου τόμου άφιερωμένου στη μελέτη της μπαλλάντας, είναι προτιμότερο να καταπινατεί με τό ξαναδούλεμα της μελέτης του πάνω σε πιο πλατιά πλαίσια, για να περιλάβει μέσα και τη με-

(1) Οι όποιοι δικές μας, Μ.Μ.Π.

λέτη του χαρακτήρα της παράδοσης καθώς και άλλα ζητήματα που δένονται με τό δημοτικό τραγούδι.

Μια τέτοια όλοκληρωμένη μελέτη για τό δημοτικό τραγούδι θ' άποτελέσει θεμέλιο στην ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας και βοήθημα στην άναγέννηση που συντελείται στα χρόνια μας.

Μ. Μ. ΠΑΠΑ-ΓΩΑΝΝΟΥ

'Αλλη Τροπιάτη. «Τό παραμύδι της Κατοχής». Διήγημα.

«Παραμύθια για τά λουλουδια. . . Παραμύθια για τις ξωθές και τά στοιχεία του βουνού και του λόγγου. . . Μή μας πητε άλλη φορά παραμύθια».

Μ' αυτά τά λόγια άρχίζει τό «Παραμύθι της Κατοχής» ο κ. Τροπιάτης. Οι άφηγησεις του δείχνουν, ότι τίποτε άλλο δε θα βραίνει πάνω του τόσο όσο η σκοτεινή αυτή περίοδο που πέρασε απ' τη χώρα μας κι' άνατάραξε τά πάντα, κάνοντας να διαχωριστεί τό ψεύτικο από τό αληθινό, η φαντασία από την πραγματικότητα. Πρέπει να κανείς έδβατος ότι πολύ γρήγορα θα γίνει φανερό ο' όλους, πως η τραγική αυτή περίοδο υπήρξε κοντά στα άλλα και η δοκιμασία της έσωτερικής άντοχής των πνευματικών μας ανθρώπων. 'Εκείνος που συνιχνίζει τά παραμύθια των λουλουδιών, ενώ άκουσε με τ' αυτιά του τους ανθρώπους να τραγουδούν μπροστά στα έκτελεστικά άποσπάσματα, θ' άποδείξει πολύ γρήγορα τό πιο κάτω συμπέρασμα. Δεν μπορεί να χει τό πνεύμα του ούτε μια σπιθαμή θάθος. Μπορεί να προβλέπει κανείς εύκολα τό τέλος της πνευματικής του δημιουργίας, όταν, έκει που παθαίνει ο άνθρωπος, αυτός εξακολουθεί να τροφοδοτείται από τον άέρα. 'Όταν έχεις τόση στενωπία στο να κλείσεις μέσα σου τον κόσμο, δε θα μπορούσεις να κλείσεις τον κόσμο μέσα στην τέχνη σου, δε κι' αν είναι η δεξιοτεχνία σου, όσο κι' αν σε βοηθάνε οι συμβατικές εποχές, που είναι μοιραίο να άπροσφύγουν στο τέλος κι' αυτές, γιατί δεν έχουν ρίζες. 'Ο κ. Τροπιάτης με τό βιβλίο του δείχνει την κατανόηση αυτού του είδους άγγίζοντας κατά έναν τρόπο τον όγκο του σκοταδιού και τό μεγαλύτερο έκαίνους της εποχής. 'Αν σκεφτεί κανείς όμως ποίο θάπρεπε να είναι τό συνθετικό έργο που θα μπορούσε ν' άντιπροσωπώσει την εποχή αυτή, τά διηγήματα του κ. Τροπιάτη δε μοιάζουν παρά σαν λεπτομέρειες σημειωμένες στο περιθώριο. 'Όσοσο αυτό τό συνθετικό έργο είναι κάτι που θα μπορούσε να τό επιχειρήσει και ο ίδιος, γιατί έφέρει να έρρισκε τις κλωστές της τραγωδίας και γιατί με τό σύντομο βιβλίο του καθιερώνει να μας μιλάει σε κείνη την καθιερωμένη ή μυσταία που κ' ανει και σημαία την άναπονη μας να κούταει. Μας ημείζει για μια άκόμη φορά όι οι πολύ άπλοι άνθρωποι ξεπέρασαν τους συγγραφείς μας άνεδαχόντας την ήλική τους πραγματικότητα πολύ π'νω από τη φαντασία κι' από τό άνιχνευτικό μας δαιμόνιο. Αυτό τόχει κατανοήσει ο συγγραφέας του «Παραμύθι της Κατοχής», κι' ένα αίσθημα έδους και συστολής κυριαρχεί στις σελίδες του. Τό «Σημάδι» του είναι μια άριτωμένη μικρογραφία ενός πλατύτερου έργου που δε μπορεί παρά κίπονα να γράψει. 'Ο συγγραφέας, παρά τό χαλαρό του ύφος πολλές φορές και παρά τις συνθετικές του άδυναμίες, κατορθώνει να μας παρουσιάσει για μια στιγμή τύπους που μας κοιτάζουν κατάματα. Τέτοιοι τύποι είναι η 'Ιουλίτα και η 'Αννα στο διήγημα «Μήμη έ-

ρη» καθώς άναδύονται από τη δοκιμασία τους, άπλοι, καθαροί, άπροσδόκητοι. 'Ο συγγραφέας έχει κι' ένα άλλο προτέρημα άκόμα κι' αυτό είναι τό πιο σημαντικό. Μας πείθει. Κι' αυτό άποτελεί πάντοτε την πρώτη άπόδειξη της γνησιότητας ενός καλλιτέχνη.

Ν. Β.

ΠΟΙΗΣΗ

Σπύρου Σκιαδαρήση: Φρανσουά Βιγιόν Μπαλλάντες και άλλα ποιήματα. Εισαγωγή, γαλλικό κείμενο, έμμετρη μετάφραση και σχόλια.

'Ο Σπύρος Σκιαδαρήσης δουλεύοντας χρόνια με γνώση, σύστημα κ εμπνευση, πλούτισε τά νεοελληνικά εισαγωγικά με μια σφή, όλοζώντανη κι' αίσθητικά άριτώτατη λογοτεχνική μετάφραση του Φρανσουά Βιγιόν.

'Η επιτυχία του είναι άντάξει και της έκλογής του και της λογοτεχνικής μεταφραστικής μας παράδοσης.

'Ο Βιγιόν, εργαλμένος μεσ' απ' τον πιο σφιγμένο λαϊκό πυρήνα του μεσαιωνικού Παρισιού, μπόρεσε με τό βαθιά ανθρώπινο αίσθημα του, την πλαστική κι' όραματική φαντασία του και την όργανωμένη τεχνική του να συγκεντρώσει στην ψυχή του, να διευθετήσει με τό πνεύμα του και να εκφράσει με την τέχνη του τον ομαδικό πόνο και τη γενική διαμαρτυρία κατά των συνασπισμένων δυνάμεων της άυδοτης άπολυταρχίας και της όποκριτικής θεοκρατίας που συνέχιζαν άκόμη άδίσταχτα κι' όπουλα την έξοικνωτική ενέργεια τους κατά τό λαό.

Κι' έτσι με τό πηγαίο και δυναμικό τραγούδι του—δξύτατη, καθέρια, λυτρωτική κραυγή κατά του κοινωνικού τεύγους, δπως είχαν καταντήσει την ανθρώπινη ζωή η μεσαιωνική άπολυταρχία και όποκρισία,—ο Βιγιόν ύψώθηκε πρώτος και κορυφαίος δημιουργός και καθοδηγητής της λαϊκής κι' έγκόσμιας ποίησης που ως τότε την έπνιγε σε κάθε παλμό της άναγεννητικής, όπως φαίνεται ήδη από τ' άσμα των τραδοβόρων, η προλήψη, η δαισιδαμονία κι' ο άπάραντος θρησκευτικός και πολιτικός τρόμος.

Τό Βιγιόν τό δυναμικό κι' εμπράγματο σύνθημα άκολούησε η κατοικία του γαλλική λογοτεχνία. Στην πορεία της, δυναμώοντας από σταθμό σε σταθμό στη διάρκεια των αιώνων και την άδιάκοπη ένιχνυση της από τη σταθμισμένη και ρυθμισμένη άμεση ή έμμεση ύποβολή της κοινωνικής ανάγκης, άπόχτησε την άπαραίτηση για την καλλιτεχνική δημιουργία ήλικη και πνευματική πληρότητα και την όλοπλευρη αίσθητική άρτίωση. Κι' άνεμπόδιστα κι' άδιάκοπα έδωσε στην τελείωση, τό μεγαλύτερο και τη δόξα της παγκοσμιοτήτας.

'Όσο από καλό παράδεισο διαλέξε ο Σκιαδαρήσης τον άγιο του. 'Αλλά κι' η λογοτεχνική μας μεταφραστική παράδοση, που ο μεταπλάστης στη γλώσσα μας του Βιγιόν έχοντες την όπ' όψη του, τη δικαιοσύνη και σε πολλά την ξεπέρασε, είναι άξιολογώτατη. 'Εμπνευσμένη από τό Βηλαρά και τό Σολωμο στεριώθηκε με τον Παλάμη, Τόδου τον άκολούησαν ο 'Εφταλιώτης, ο Μαβίλης, ο Θεοτόκης, ο Κατζόπουλος, ο Ποριώτης, ο Καρβαίος κ.λπ. Κ' η λογοτεχνική μεταφραστική μας ως τά τότε παραγωγή με τους παραπάνω μέστωσε κι' έτσι μπόρεσε να ύψωθεί με τους μεταγενέστερους.

Γενικότερα όμως πρέπει να τονιστεί ότι όλοι οι δημιουργικοί πνευματικοί μας άνθρωποι σ' αυτά τά εκατόν πενήντα χρόνια

της νεώτερης λογοτεχνίας μας δούλεψαν και μεταφραστικά όχι μόνο για λόγους εμπορικούς, αλλά κυριώτατα από τη συναίσθηση του χρέους να ένιαχούσαν την πρωτότυπη παραγωγή με ξένους δυνατοές χυμούς. Κι' αν στον τόπο υπήρχε κράτος με συναίσθηση των όποχρεώσεων προς την κοινωνία, τό λαό και τό έθνος και παράλληλα έκδότες που ναχουν κι' άλλα ιδανικά πέρα της διβλοκαπηλείας, σήμερα θαχάμε άντι τά εκατομμύρια των έμπορευσιμων βιβλίων άρτίας διβλοβήχες άριστουργημάτων της παγκόσμιας λογοτεχνίας όλων των εποχών γλαφυρά μεταφρασμένων στη γλώσσα μας. Κι' η όφέλεια για τό λαό μας και την πνευματική του ζωή θάταν τεράστια και συντελεστική στη γενική άνάπτυξη και πρόοδο του.

Σαναγορίζουμε στο Βιγιόν. 'Ο Σκιαδαρήσης, με την έντελέστατη φιλολογική κι' αίσθητική (τό δείχνει η άπό κάθε άποψη σπουδαία εισαγωγική μελέτη του) προσοικειώσή του με τό σκληρό και δύσβατο κείμενο του Βιγιόν μπόρεσε να τό συνδέσει με τό δικό του τό ελληνικό.

'Όλη έκαίνη η επικαιρική και σαρκαστική λυρική θεολογία του κριματος, της άσολασίας, του πάθους, που πάλλεται από φανερή κι' άφανέροτη διαμαρτυρία της άνήμερης σάρκας, της πατημένης ψυχής, της άνάστατης διάνοιας, που άπνιχει την προσωπική άπαίτηση του ποιητή και την ομαδική για λυτρωμό κι' άποκατάσταση, πέρασε κυρίαρχη από τό γαλλικό κείμενο στο ελληνικό. 'Όλη η δόχη κι' ο πόλεμος από τά στοιχωμένα στριγγιάματα και τά μετουσιωτικά δράματα πέρασε με την άδουστη φλόγα του λόγου του Βιγιόν μαζί με τις έπωδούς της για ανθρώπινο σίχτο και σατανακή δρχση, δμένη στον παλμό των λέξεων, τον πληθωρισμό των εκφράσεων, τη συνοχή των περιόδων, πέρασε από την πρωτότυπη δημιουργία στη μετάπλασή της.

Μας έδωσε δηλαδή ο Σκιαδαρήσης τό μεγάλο Γάλλο ποιητή με τη μεταφραστική του δημιουργία. Γι' αυτό προχώρησε και σ' άλλο παρόμοιο αίσθητικό έγχείρημα κι' έποίησε τον 'Αμφιτρύωνα του Μολιέρου, που είναι στη γλώσσα μας έξοσινα μεταφρασμένος.

'Η συμβολή του κ. Μερλιέ, διευθυντή του Γαλλικού 'Ινστιτούτου της 'Αθήνας, στην έκδοση της μετ' φρασης του Βιγιόν από τό Σκιαδαρήση προσέβαει έναν άκόμη λόγο πνευματικής εδγνωμοσύνης που έχουμε για τον έξοσινο από τον άνθρωπο, τον σοφό και φιλέλληνα.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ

ΘΕΑΤΡΟ

'Η άρχαία τραγωδία και ο 'Όμιλος της Σορβόννης.

Στό Παρίσι, στο Πανεπιστήμιο της Σορβόννης, οι φοιτητές, πάνω από δέκα χρόνια πριν, συγκροτήσανε τον «'Όμιλο του 'Αρχαίου Θεάτρου» με σκοπό την παράσταση των αρχαίων έργων. 'Ετσι οι φοιτητές αξιοποιούν με τρόπο ζωντανό τη μάθησή τους και ζούνε ως τό βάθος τά δημιουργήματα κείνα. Οι σπουδαστές περνάνε ο 'Όμιλος μένει άκολούθωντας τις ίδιες άρχές. Θάλαγες μιά λαμπαδοδρομία σε πνευματική 'Ολυμπιάδα.

**

Στην 'Αθήνα και στην 'Επίδαυρο, σ' άρχαία θέατρα, έδωσε ο 'Όμιλος δύο τραγωδίες του Αίσχύλου, τον «'Αγαμέμνονα» και

τους «Πέρσες». Αντιμετώπισε το πρόβλημα της ερμηνείας του αρχαίου δράματος από δυο πλευρές: 'Απ' την ιστορική του ανά- βίωση με τη χρησιμοποίηση των στοιχείων εκείνων που μας είναι γνωστά από την πα- ράδοση για τον τρόπο που το έρμηνευαν οι αρχαίοι. Αυτός αναφέρεται τόσο στα ξεωτε- ρικά μέσα (χρησιμοποίηση προσωπείων και καθόνων), όσο και στον τρόπο της απόδοσης του ποιητικού λόγου στα διάφορα μέρη του, άλλοι με απλή απαγγελία, άλ- λου με μουσική υπόκρουση που υποστηρί- ζει μογαχα το λόγο, κι' άλλοι με λόγο τραγουδιώδη κι' ακόμα με χορευτικές κινήσεις. Κ' η άλλη πλευρά είναι η άποψη της σύγχρονης θεατρικής λειτουργίας, το πώς δηλαδή τα στοιχεία της παράδοσης θα χρησιμοποιηθούν με τρόπο προσαρ- μοσμένο στις αισθητικές αντιλήψεις του σύγχρονου θεατή, ώστε να μπορέσουν να του χαρίσουν την τραγική συγκίνηση, μι- λώντας στην ψυχή του.

Η ιστορική αναπαράσταση (απ' ό,τι μας είναι γνωστό) της αρχαίας τραγωδίας δεν είναι κάτι το ξεωτετικό, δεν προέρχει μονάχα απ' τη θέληση να προσαρμο- στεί η απόδοση στην ιστορική ακρίβεια, γιατί τότε θα μπορούσε να είναι ξένο προς την σημερινή αντίληψη για τη θεα- τρική λειτουργία. Δέ συμβαίνει όμως αυτό. Το ότι χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι προσω- πεία, καθόνους κι' άλλα μέσα (περιστερ- νidia κλπ.) δεν ήταν κάτι αυθαίρετο προ- ερχόμενο από θεατρική ανάγκη, διόλου ξένη στις σημερινές αντιλήψεις. Όλα τα μέσα αυτά σκοπό είχαν να διαγράψουν τον τύπο του προσώπου του έργου, να με- γαλώσουν τη φυσιογνωμία του ήθοποιου, πα- ρουσιάζοντας τον ευδιάκριτο και σημαντικό μέσα στο χώρο του θεάτρου και να τον ξε- χωρίσουν απ' τους άλλους κι' απ' το Χορό. Μά και σήμερα η σωστή θεατρική αντίληψη για την εμφάνιση του ήθοποιου στη σκη- νή είναι βασικά η ίδια· γι' αυτό κάθε σο- βαρός τεχνίτης του θεάτρου δίνει ιδιαίτερη προσοχή στο θεατρικό κοστούμι, ακριβώς γιατί πρέπει νάχει τα στοιχεία τούτα. Αυ- τός είναι ο λόγος που μας κάνει πάντα να μιλάμε για «σωστή θεατρική φόρμα» του κοστούμι. Κι' ακόμα μεγαλύτερη ήταν η αναγκαιότητα της χρησιμοποίησης των μέσων τούτων στην αρχαία τραγωδία, όπου πρόσωπα του δράματος δεν ήταν άνθρωποι κοινού, μα μυθικά πρόσωπα, ήρωες, θεοί· δύσκολο θάτανε να δημιουργηθεί η ψευδαίσθηση της ενσάρκωσής τους κι' η τραγική συγκίνηση, αν ο αρχαίος Αθηναίος έβλεπε μπρός του πρόσωπα γνωστά, που τα συναντούσε στο δρόμο του. Σε κάποιον ανάλογα, για τις μυθικές τού- τες υπάρξεις, μπορούμε να δεχτούμε και σήμερα την αναγκαιότητα τούτη, κι' ως μὴν υπάρχει το θερηκεατικό εκείνο κλίμα. Αντικρύζει ο σύγχρονος την αρχαία τρα- γωδία με το δέος που δίνει το παλιό ώραιο και μεγάλο. Είναι κείνο που νοιό- θει μπρός στον Παρθενώνα. Η ιερατική λοιπόν τελετουργία δεν είναι ξένη στην ψυχή του.

Θάθελα να πω δυο λόγια για το προ- σωπείο "Όταν η μάσκα είναι πετυχημένη, όταν δηλαδή ο τεχνίτης μπορεί να της δώσει την έκφραση που εικονίζει το θεμε- λιακό χαρακτήρα του προσώπου του έργου, κάθε άλλο παρά στατική και ψυχρή είναι, μα αντίθετα βοηθάει και τον ήθο- ποιο στην έκφραση του χαρακτήρα τούτου, και τὰ θεατή στην κατανόησή του. Όμο- λογώ πως θάρσισα πολύ ενδιαφέρον —

σάν πειραματική βέβαια δοκιμή — στην παράσταση σύγχρονων έργων με μάσκες, όπως εξ' άλλων έχουν πρόσφατα γίνει τέ- τοιες προσπάθειες άλλοι, από αξιολογούς ανθρώπους του θεάτρου.

Ο Γαλλικός Όμιλος πέτυχε πολλά στην προσπάθειά του αυτή. Οι φιλόδοξοι των πρωταγωνιστών ξεχώρισαν και μεταξύ τους κι' απ' το Χορό πήραν την ανάταση και την έγταση που ζητήθηκαν υπογραμμίστη- κε ο ηρωικός χαρακτήρας του Άγαμέμνονα, η σκληρή κι' ανελέητη φύση της Κλυται- μνήστρας, η βασανισμένη ύπαρξη της Κασσάντρας, η σεβαστή μεγαλοπρέπεια του Δαρειού, η έξαλλη απόγνωση του Ξέρξη. Κι' ως μὴν ξεχάμε πως σε περιπτώσεις που βλέπουμε κάτι το ανειδίωτο, ή κρίση μας δεν πρέπει να είναι βιαστική. Κάθε τι είναι ζήτημα προσαρμογής, και τὰ αισθητικά προβλήματα τὸ ίδιο. Γι' αυτό η πρώτη επαφή ίσως δεν άφησε μερικούς να χαρούν τις επιτεύξεις τούτες. Έξ' άλλων πάντα θα υπάρχουν διαφωνίες. Το από- λυτο δέ βρίσκεται πούθεν. Άρχει ο βασι- κός δρόμος σε μιὰ προσπάθεια να είναι σω- στός. Και νομίζω πως στο προκείμενο ήτανε.

Ας έρθουμε τώρα στον τρόπο της από- δοσης του ποιητικού λόγου. Οι Γάλλοι ξε- κίνησαν απ' τη σωστή άρχη πως τίποτα τὸ αυθαίρετο δέ μπορεί να σταθεί στην από- δοση τέτοιων έργων και πως τὸ κάθε τι πρέπει να βγαίνει από μιάν εσωτερική ά- νγκη. Στο προκείμενο την απόδοσή του μόνο ο ίδιος ο ποιητικός λόγος μπορεί να την καθορίσει και την καθορίζει αληθινά και με τὸ νόημά του και με τη μορφή του, με τὸ μέτρο του, με τὸ ρυθμό του. Έτσι κα- ταλήξαμε, σύμφωνα άλλως τε με ότι ξαί- ρουμε απ' την παράδοση, ν' απαγγείλουμε τὰ μέρη εκείνα που έχουν τὸ αφηγηματικό ή τὸ διαλογικό στοιχείο κι' αναπτύσσουνε τη δράση και τὸ μύθο και δεχτήκανε τὸν τραγουδιώδη λόγο σε γραμμὴ μονοφωνική στα λυρικά μέρη που εκφράζουνε παθη έν- τονα (θηήνος της Κασσάντρας, τὸ Ξέρξη) και στα λυρικά τὸν Χορό. Τὸ τραγούδι τούτο δεν προέρχεται μονάχα από συμμόρ- φωση στην όρχαία παράδοση· και τότε και τώρα έχει τὸν ούσιαστικό του λόγο στην ένταση της έκφρασης που ζητάει τὸ μεγάλο πάθος κι' ο λόγος παίρνει μορφή τραγουδι- στή, σε μικρή βέβαια κλίμακα· ή σωστή του τοποθέτηση είναι ζήτημα τὸ εἰδικὸ καλ- λιτέχνη. Ο κ. Jacques Chailley ἀκολου- θησε τὴ μονοφωνική γραμμή σε λιτὸ ύφος.

Προσπάθησε να μὴν καλύψει τὸν ποιητικό λόγο, μα να τὸν ἀναδείξει, ἀφίνοντας τον κωριάρχο. Κι' αν σ' ώρισμένα σημεία μπο- ρούσε κανείς να ζητήσει πιότερο δραμα- τικό παλμό, σ' άλλα σημείωσε λαμπρή επι- τυγία, όπως σὸ θρήνο της Κασσάντρας, που έδωσε τὴν κορυφή του πάθους.

Πρέπει να σημειωθεί τὸ πόσο καθαρὸς ἀκούστηκε ο λόγος τὸν φοιτητῶν, ἀκόμα και στα τραγουδιώδη κομμάτια, που δείχ- νει τὴ μέριμνα τὸν σκηνοθέτη κ. Μ. Jac- quemonf και τὴ σημασία που έδωσε κι' ο ίδιος κ' οί ερμηνευτές σὸ πρωταρχικό τούτο στοιχείο της θεατρικής έκφρασης· κι' ἀκόμα πρέπει να τονίσουμε τὴν ὁμοιογένεια και τὸ ρυθμὸ που κωριάρχησαν σ' ὅλη την παράσταση, ολοκληρώνοντας τὴν σε ὄλογο ἄρμονικό και ζητώντας τὴν προσαρμογή της στις σύγχρονες αισθητικές αντιλήψεις.

Ο Γαλλικός Όμιλος δέ βλέπει τὸ Χορὸ του αρχαίου δράματος σὰ στοιχείο που προ- ετοιμάζει κ' υποστηρίζει μονάχα τὴ δράση, μα τὸν νοιόθει και τὸν εκφράζει σάν ού- σιαστικό μέτοχο σ' αὐτήν. Η άποψη τούτη είναι σωστή όχι μονάχα απ' τὴν ιστορική προέλευση της Τραγωδίας (ἀναγκαστικά δέ μπορούμε νὸ επεκταθούμε περισσότερο σὸ θέμα τούτο) κι' απ' τὴ συγκρότησή της, μα νομίζω κι' απ' τὴ θεατρική ἀνάγκη να μὴ μείνει ο σκηναϊκὸς χώρος ποτὲ δίχως δρά- ση, που ἀποτελεῖ τὴν οὐσία του θεάτρου. Η παράδοση μὰς λέει πως ο Χορὸς και τραγουδοὺς και χόρευε.

Αφίνοντας κατὰ μέρος τὴν προέλευσή τους, βλέπουμε πως οί χορευτικές κινήσεις ήταν ἀναγκαῖες στην Τραγωδία απ' τὴν ά- ποψη ὅτι δημιουργοῦνε εἶδος δράσης· ή ἀνάγκη τούτη ὑπάρχει για τὸ σημεινὸ θεατή περισσότερο από κάθε ἄλλη φορά. Νομίζω ὅτι ο σύγχρονος σκηνοθέτης και χορογράφος μπορεί να πάρει ἐλευθερία στην κίνηση αὐτή, ἀρκεί ναίνα μέσα σὸ πνεῦμα τὸν έργου και να φτάνει σ' αἰσθη- τικό ἀποτέλεσμα.

Ο Όμιλος τὸν φοιτητῶν κατόρθωσε να κάνει τὸ Χορὸ του μέτοχο της δράσης. Κι' αν ὡρισμένες φορές ή ἐλευθερία που πήρε ήταν τολμηρή, ἴδιως στίς σκηνές τὴν ταυ- τήχρονης και σὸ ἴδιο ἐπικτεδο κίνησης του με τὸς πρωταγωνιστές, που δροῦσαν ἀνά- μεσά του, ὅμως ἔφτασε σὸ αἰσθητικό ἀπο- τέλεσμα που ἐπεδίωξε (και κέρια στους Πέρσες, με κορυφαία στιγμή τὴν ἐπίκληση στή σκιά του Δαρειού) και χάρισε τὴν τρα- γική συγκίνηση.

Π. ΡΗΓΑΣ

ΤΑ χερίμενα κ' οί ΤΕΧΝΕΣ

ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

ΓΑΛΛΙΑ

Διάφορα νέα

ΣΤΙΣ 7 του Σεπτεμβρη οί φίλοι του Πα- γκό πήραν σὸ Βιλλουά και πάνω στον κάφο του ἡρωικού ποιητή που έπεσε ἐκεί «Στρατιώτης της Τρίτης Δημοκρατίας», στίς 7 του Σεπτεμβρη του 1914, κάνανε τὸ κα- θερωμένο φιλολογικό μνημόσυνο.

ΜΕ ΔΥΟ χρόνια καθυστέρησης, στίς 14 του Σεπτεμβρη, μνημονεύθηκε σὸ Ρουκόφ της Βρετανίας, ο «καταραμένος» ποιητής Τριστάν Κορμπιέρ που γεννήθηκε ἐκεί τὸ 1845.

ΧΑΡΗ στην πρωτοβουλία του κ. Φουν- τουνκίδη συνεδριάζει τὴν (1—5 του 'Ο- χτώβρη) σὸ Παρίσι για πρώτη φορά μετά τὸν πόλεμο ή Διεθνής Έπιτροπή τὸν Δαί- κων Τεχνων κα. Παράδοξον. Σ' αὐτὸ τὸ



Ο 'Εγγὼ με στολή ἀκαδημαϊκού.

Συνέδριο συγκριτικής λαογραφίας στάλθηκε μιὰ ἀνακοίνωση τὸν καθηγητὴ Ρωμαίου για τὰ θρακικά 'Αναστενάκια και τις γιορτές της Τυρινῆς Δευτέρας.

Η ἑκατονταετηρίδα της 'Επανάστασης τὸ 1848 πρόκειται να γιορταστεί με μεγάλη ἐπισημότητα. Έχτός από τις πολ- λές γιορτές που θα γίνουν σὸ Παρίσι και στίς ἐπαρχίες, ετοιμάζεται μιὰ σπουδαία ἔκθεση πάνω σὸ 1848, στήν 'Εθνική Βιβλιο- θήκη. Επίσης μιὰ σχετική συμφωνία πα- ραγγέλθηκε σὸ μουσουργὸ Darius Mil- haud και ή 'Εθνική Ένωση Διανοουμένων (U.N.I.) ἀνάθεσε σὸν Γκερμιλλόν να πρα- γματοποιήσει μιὰ κινηματογραφική ταινία που να ἐξημενεί τὸ 1848. 'Εκδόσεις θα δη- μοσιευθοῦν πολλές: μιὰ απ' αὐτές με τίτλο «1848, ή ἀνοξή τὸν λαθῶν», στίς 'Εκδόσεις τὸν Μεσονυκτίου, θάνα ἀπερωμένη στήν πανευρωπαϊκή ἀπήχηση τὸν 1848. Μιὰ με- λέτη για τὴν ἀπήχηση που εἶχε τὸ 48 στήν 'Ελλάδα γράφτηκε απ' τὸν κ. Μ. Σακελλα- ρίου για τὸ τεῦχος αὐτό, που θα παρου- σιάσει ἐξακριβωτικό ενδιαφέρον.

Τὰ βιβλία

ΤΑ ΔΥΟ βιβλία που προκαλέσανε τις πιὸ ζωντανές ἐντυπώσεις και συζητήσεις, τὸς τελευταίους μήνες στή Γαλλία, φαίνε- ται ὅτι είναι «La Peste» τὸν Camus και «Les jours de notre mort» τὸν David Rousset. Σὰ συνέχεια σ' αὐτὸ τὸ φοβερό δοκουμέντο για τὴν κόλαση τὸν γερμανικὸν στρατοπέδων, ὁ τελευταίος ετοιμάζει τὴν ἑνα καινούργιο βιβλίο μ' ἑναν τίτλο πιὸ αἰ- σιόδοξο: 'Ο Δάκρυος ἀναστήθηκε.

Ο ΖΑΝ ΔΑΦΙΤ, ἡρωας της Γαλλικής 'Αν- τίστασης, πλούσιος τὴ λογοτεχνία της φυλακῆς και τὸν στρατοπέδου μ' ἑνα σημαν- τικό βιβλίο Ceux qui luttent, που παρου- σιάζει στοιχεία για τις πρώτες πρώτες ἐν- δηλώσεις της εργατικής ἀντίστασης στή Γαλλία τὸ 1940.

Η ΝΤΟΜΙΝΙΚ ΩΡΥ και ὁ Ζάν Πολάν ἐκ- θέσαν μιάν ἀνθολογία ἀντιστασιακῶν κειμένων με τίτλο: La patrie se fait tous les jours.

Ο ΓΗΟΥΡΓΟΣ Πιέρ Μπουρνάν, ἄλλοτε σπῆκερ τὸν 'Ελευθέρων Γάλλων σὸ Λονδίνο, δημοσίεψε «Τὰ σχόλια τὸν εἰδή- σων» που τέσσερα χρόνια κάθε θρῆδο ἀκού- γανε με τὸση λαχτήρα ἑκατομμύρια Γάλλ- λων και φίλων της Γαλλίας.

Ο ΓΙΝΩΣΤΟΣ συγγραφέας και καθηγητῆς Ζάν Γκασνὸ ἐξέδωσε τὸν πολεμικό του ἡμερολόγιο «Journal des Années Noires» 'Ο Γκασνὸ στάθηκε ἑνας απ' τὸς συνεργά- τες τὸν παράνομον «'Εκδόσεων τὸν Μεσο- νυκτίου».

ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ἐνδιαφέρον φανερώνεται στή Γαλλία για τὰ ιστορικά βιβλία, ει- δικά γι' αὐτὰ παρουσιάζουν συνθετικό χαρακτήρα. Έτσι γίνηκαν ἀνατυπώσεις της 'Ιστορίας της Γαλλίας τὸν 'Αλμπέρ Μπα- γιέ και της 'Απερόληπτης 'Ιστορίας (Hi- stoire sincère) τὸν Γαλλικό 'Εθνος τὸν Σαντομπός. 'Ο 'Ανδρέας Richard ἔβγαλε μιὰ δεύτερη τροποποιημένη ἔκδοση της προπο- λεμικής του 'Ιστορίας της Γαλλίας, που ἀπο- τελεί σχεδὸν καινούργιο βιβλίο.

ΑΠ' τις πρόσφατες ἐκδόσεις σημειώνουμε μιὰ καινούργια συλλογή τὸν Πὸλ 'Ε- λυάρ «Le dur désir de durer» με 18 ποιή- ματα, ὅπου καθρεφτίζονται οί φροντίδες, οί φόβοι, οί ἐλπίδες τὸν ποιητῆ από τὴν ἀπε- λευθέρωση, μιὰ καινούργια ἐπίσης συλλογή τὸν Τριστάν Τζαρά «Le signe de vie», τὸ ἐπίκαιρο μυθιστόρημα της 'Ελσας Τρισλέ: Les fantômes armés, καιτὸ βιβλίο τὸν Gilbert Murv «'Ο διανοούμενος μπροστὰ στή δράση», ὅπου περιγράφει τὸ πέρας ἑνὸς χριστιανικοῦ σὸν μαρτυριό.

ΣΤΟ τελευταίο μας σημείωμα εἶχαμε πα- ραλείψει να ἀναφέρουμε τὰ βραβεία της Γαλλικής 'Ακαδημίας. Τὸ Μαγάλο Βρα- βείο Λογοτεχνίας τὸ πήρε ὁ ἑλληνοστῆς Μα-

ριὸ Μενιέ, και τὸ Μαγάλο Βραβείο Μυ- θιστορημάτων ὁ Φίλιππος 'Ερία για τὸ βι- βλίο του «'Η οἰκογένεια Μπουαρντέλ», που τὸ εἶχαμε ἀναφέρει στήν πρώτη μας συνεργα- σία σάν ἑνα απ' τὰ πιὸ σημαντικά ἔργα τὸν χειμῶνα. Για τὸ Μαριὸ Μενιέ, θιασώ- τη τὸν αρχαίου ἑλληνικοῦ πνεύματος και μεταφραστῆ τὸν Πλάτωνα, τὸν Εὐριπίδη, τὸν Μάρκο Αδρήλιου, τὸν 'Επίκτητου, τὸν Πυθαγόρα κ.λ. παρατηροῦν ὅτι τὴν ἐνότητα τὸν έργου του τὴν ἀποτελεῖ ή ἀναζήτηση της θαθεῖας και ποικίλης θερηκεατικής ἐρ- πνευσης, απ' ὅπου πηγάζουν τὰ δραματικά, λυρικά, φιλοσοφικά γνωμικά ἔργα τὸν ἀρ- χαίων 'Ελλήνων.

Τὸ δέατρο

Τὸ σπουδαιότερο θεατρικό γεγονός τὸν καλοκαιριοῦ εἶταν οί παραστάσεις της 'Αδινιόνης ὅπου ὁ Βιλλάρ ἀνέθεσε για πρώτη φορά τὸν «Ριχάρδο τὸν Δεύτερο» τὸν Σαξέπτερ, τὴν 'Ιστορία τὸν Τωβία και της Σάρρας τὸν Κλωντέλ και τὴν 'Γάρτσα τὸν μεσημεριοῦ τὸν Μωρίς Κλαβέλ. 'Ο Χριστιαν Ζερβὸς πηγαίνοντας στήν 'Αδινιόνη για νὰ ὀργανώσει, με τὴν ἀξία τὸν Γαλλία συν- τραφο, μιὰ μεγάλη ἔκθεση σύγχρονης γαλ- λικῆς τέχνης σὸν ιστορικό παπικό παλάτι, πρωτοσκέφτηκε κι' ἑνα δραματικό κῶκυλο και ἔπεισε τὸν Βιλλάρ να πραγματοποιήσει τὴ σκέψη αὐτή.

ΑΠ' τις πρώτες φθινοπωρινές παραστάσεις σημειώνουμε τὴν «'Ιωάννα ντ' 'Αρκ» τὸν Πηγύ, σὸν θεάτρο Hebertot, με τὴν Μαντιλὸν 'Οζζορὸ που μ' αὐτὸ τὸ ἔργο ἐκ- ναπαρουσιάζεται μπροστὰ σὸν παριζιάνικο κοινό, μιὰ φάρα τὸν Μαράλ 'Ασάρ: Sa- vez-vous planter les choux? στή Micho- diere, τὴ 'Dinn» από τὸ ἔργο τὸν Καφκὰ σὸν θεάτρο Μαρινὸ, με τὴν Μαντιλὸν Ρενὸ και τὸν άντρα της Ζάν-Λουί Μπαρρό.

ΣΤΗΝ Πράγα, στίς 26 του Σεπτεμβρη, για τὴν ἐπέτειο της ἐλεύθερας συμφω- νίας τὸν Μονάχου, παίχθηκε τὸ ἀντιστασια- κό ἔργο τὸν Σαλακρό «Οί νόχτες της ὀρ- γῆς».



Πριν από λίγο καιρό ἐκλεισαν δώδεκα χρόνια από τότε που πέθανε ὁ Μπαρτιζός. Τὸ σκίτσο που δημοσιεύουμε είναι της Μέλα Μύτερ.

Ο ΠΙΕΡ Μπλανσάρ, ύστερα από 10 χρόνια άπουσίας, γύρισε στο θέατρο με τον «Οιδίποδα», πρώτα στη Λυών κι' ύστερα στο Παρίσι.

Ο κινηματογράφος

Η ΕΤΑΙΡΙΑ Λογοτεχνών και η Έταιρία Σεναριογράφων συνεργάστηκαν το καλοκαίρι πάνω στο λεπτό ζήτημα της κινηματογραφικής απόδοσης λογοτεχνικών έργων. Αποφασίστηκε πώς για κάθε σχέδιο απόδοσης ο σεναριογράφος θα συμβουλευόταν την Έταιρία Λογοτεχνών.

ΣΤΟ φεστιβάλ που έγινε το Σεπτέμβριο στις Κάννες παρουσιάστηκε το πρώτο κινηματογραφικό έργο του Σάρτρ «Les jeux sont faits», με πρωταγωνιστές τον Ντυλλέν, την Μαργκερίτ Μορενό, την Μισελίν Πρέλ. Μας πληροφορούν ότι το θέμα του έργου είναι η ζωή ειδικά απ' τη σκοπιά του θανάτου.

Ο ΡΕΝΕ Κλεμάν, ο δημιουργός της «Μάχης των Σιδηροδρόμων», ετοιμάζει μία σύγχρονη απόδοση του «Αγαθούλη» του Βολταίρου με τίτλο «Ο καλύτερος των κόσμων». Ο «Αγαθούλης», που θα τον ερμηνεύσει ο Φερναντέλ, θα συμβολίζει τον μέσο άνθρωπο του 1944—1947, που μπροστά στα τεράστια γεγονότα της εποχής μας στέκει ανήμπορος.

Οι καλές τέχνες

ΦΕΤΟΣ περισσότερο παρά ποτέ, οι γαλλικές επαρχίες και ειδικά οι νότιες επωφελήθηκαν το καλοκαίρι από διάφορες προσπάθειες καλλιτεχνικής αποκέντρωσης. Μετά την Άδιντόνη, η αρχαιότερη και ελληνική Αντίμπ (Αντίπολις), δέχθηκε 10 μεγάλα έργα του Πικασσό.

ΤΟ Salon d'Automne άνοιξε στις 26 του Σεπτέμβρη. Φέτος η επιτροπή έκρινε με εξαιρετική αυστηρότητα τα έργα που της στάλθηκαν και κράτησε ένα ελάχιστο ποσοστό απ' αυτά. Οι καλλιτέχνες που αποκλείστηκαν παραπονούνται με διάφορο τρόπο... Την ημέρα του θερνισιάς μπορούσαν να παραπονεθούν και οι «έπιουχόντες», γιατί φέθηκε στην έκθεση η Γκρέτα Γκάρμπο και άνις να κοιτάξει ο κόσμος τα ταμπλώ κοίταζε τη γόησσα...

Ο Jacques Lessaigne, ο Ραιμόν Κονιά και ο Μαρσέλ Ζα.ρ δημοσιεύσαν ένα πελώριο πίνακα της καλλιτεχνικής χρονιάς του 1946 με τίτλο Panorama des Arts.

ΤΑ Cahiers d'Art, που έμφυωτής τους είναι ο Χριστιάν Ζερβός, άφιέρωσαν τις 428 σελίδες του τεύχους 1945—1946 στη σύγχρονη υπερρεαλιστική και άφηρημένη τέχνη, σ' όλον τον κόσμο. Περιέχει λογοτεχνικά κείμενα, μεταξύ αυτών ένα ποίημα «Tombe» του Δ. Θηβιδόπουλου, καθηγητή στο παρτίσμα του Γαλλικού Ινστιτούτου της Αθήνας, μελέτες του Ζερβού και άλλων και πολλές φωτογραφίες προσώπων έργων.

ROGER MILLIEX.

ΑΓΓΛΙΑ

Ο ΤΖ. ΗΜ. ΠΡΙΣΛΕΓ'Τ' δημοσίευσε τελευταία μία έκκληση προς τη Φαβιανή Έταιρία με τον τίτλο «Οι τέχνες κάτω απ'

τον σοσιαλισμό». «Ποτέ ως τα τώρα, λέει ο Πρίσλεϋ, δεν είχαν οι άνθρωποι τόση ανάγκη τους καλλιτέχνες όσο τους έχουν σήμερα». Και υποστηρίζει ότι το κράτος θα έπρεπε να ενδιαφερθεί περισσότερο για τους καλλιτέχνες και να μην τους αφήνει να πεθαίνουν της πείνας, «Τι χρειάζονται οι δάσκαλοι των καλών τεχνών, όταν οι ζωγράφοι δε μπορούν να βγάλουν τό ψωμί τους; Γιατί να διδάσκεται ή μουσική, όταν οι μαέστροι κι' οι σολίστες μένουν άνεργοι;» συνεχίζει ο Πρίσλεϋ και προτείνει να αναλάβει το κράτος το ρόλο του Μαικήνα. «Πρέπει καταλήγει, ν' αναγνωριστεί πώς κι' η τέχνη είναι το ίδιο άπαραίτητη για τη σύγχρονη κοινωνία όσο είναι και το καθημερινό μας ψωμί».

ΤΟ ΒΙΒΑΙΟ του κ. Νόρμαν Μάρσαλ «Το άλλο θέατρο», που πρόκειται να κυκλοφορήσει ο Τζων Λέμαν, αναφέρεται στην ιστορία του πειραματικού θεάτρου της Αγγλίας κατά τα τελευταία εικοσιπέντε χρόνια. Ο κ. Μάρσαλ πιστεύει πώς το άλλο θέατρο—που το ονομάζουν συνήθως και «μη έμπορικό θέατρο»—έσωσε την αγγλική θεατρική κίνηση απ' τον μαρσαδό πλουτισμόν της με νέες ιδέες, νέα έργα και νέους εργάτες του θεάτρου.

ΑΠΟ ένα άρθρο του Τόνιο ντελ Ράντζιο για τη νέα στρόφη του υπερρεαλισμού, που δημοσιεύεται στο τελευταίο φύλλο του αγγλικού περιοδικού «Οράτιον» παραθέτουμε τα πιο κάτω ενδιαφέροντα σημεία: «Κάπου δέκα χρόνια τώρα ο υπερρεαλισμός περνάει μία θαυσιέ κρίση. Λέγοντας κρίση έννοω ότι έμμεσα στάσιμος. Η ανάγκη της ανανέωσης είχε γίνει ήδη φανερή εδώ κι' έξη χρόνια κι' ήταν άπόλυτα δικαιολογημένοι

έκεινοι που περιμέναμε ένα τρίτο Μανιφέστο που θα ξεκαθάριζε τα πράγματα και θα ξεπερνούσε την κρίση. Είναι λυπηρό που ως τα τώρα ο Μπρετόν δεν έγραψε αυτό το Τρίτο Μανιφέστο—περιορίστηκε μόνο στα «Προλεγόμενα για ένα Τρίτο Μανιφέστο ή όχι» και σε θίαια άρθρα εναντίον των διαφωνούντων όπαδών του... Στο μεταξύ, ώστόσο, ο Μπρετόν δημοσίεψε μερικά αξιοσημείωτα ποιητικά διβλία: Το Fata Morgana το 1940, το Pleine Marge λίγο άργότερα, το Jeunes cérisiers garantis contre les lièvres το 1946 και την εξαιρετικά ενδιαφέρουσα πρόζα του Arcane 17. Στα έργα αυτά βλέπει κανείς την ολοένα αυξανόμενη προτίμηση του Μπρετόν στα μυθικά σύμβολα, σ' αντίθεση με τα όνειρικά που χρησιμοποιούσε άλλοτε. Τα έργα αυτά αποκαλύπτουν τη στενή και θαυσιέ του συγγένεια με τον άποκρυφισμό. Ο Μπρετόν χρησιμοποιεί τις εικόνες του μ' εξαιρετική προσοχή και οι γνώσεις του γύρω απ' την μυθολογία του Όσιρι και της Ίσιδος, λόγω χάρη, δε μπορούν βέβαια να άποδοθούν στο ύποσυνείδητο Στο Arcane 17 σημειώνει τη σχέση που υπάρχει μεταξύ άλχημείας και ποίησης. Για να έκτιμήσει κανείς τη σημερινή τάση του Μπρετόν, θα πρέπει να έχει ύπ' όψη του τα σύμβολα των Αιγυπτίων και των Χαλδαίων που τα μεταχειρίζεται μ' όλες τους τις άλχημικές, μαγικές και αίρετικές σημασίες. Η άλλαγή αυτή είναι ενδιαφέρουσα, γιατί ο Μπρετόν ήταν απ' τους πρώτους φανατικούς όπαδούς της «αυτόματης γραφής». Όμως ακόμα κι' ο Φρόντντ είχε πει πώς «αυτό που μ' ενδιαφέρει περισσότερο στους υπερρεαλιστές είναι το συνείδητό τους ή όχι το ύποσυνείδητο». Όποια θεωρία κι' αν προσβύσει κανείς για το ύποσυνείδητο, δεν μπορεί παρά να παραδεχτεί πώς τελικά ένα έργο τέχνης,



Μία σκηνή από το έργο του Β. Σολοβιόβ «Ο μεγάλος άρχοντας» στο θέατρο νης Γεωργίας «Ρουσταβέλη». 'Απ' τ' άριστερά προς τα δεξιά: ο Μ. Νταβιτασβίλη στον ρόλο του Μπόρις Γκουντουνόφ, ο Α. Βασάντζε στον ρόλο του Σουΐσκη κι' ο Α. Χόραβα στον ρόλο του Ίβάν του Τρομερού.

ένα ποίημα, θα πρέπει να κριθεί απ' τις ιδέες που εκφράζει κι' απ' τα μέσα που χρησιμοποιεί για τις εκφράσεις...

ΡΩΣΣΙΑ

ΔΕΚΑ χρόνια πέρασαν απ' το θάνατο του Νικολάι Όστρόβσκι, του συγγραφέα του περίφημου διβλίου «Πώς γενότανε τ' άτσάλι». Το διβλίο αυτό κυκλοφόρησε σε 116 εκδόσεις σε 42 γλώσσες των λαών της Σοβιετικής Ένωσης, σε συνολικό αριθμό αντιτύπων 2.642.000. Στο έξωτερικό το διβλίο τυπώθηκε 21 φορές σε 16 γλώσσες. Το δεύτερο και τελευταίο διβλίο του «Τα παιδιά της καταγιάδας» είχε στη Ρωσία 93 εκδόσεις. Ο Ν. Όστρόβκι έγραψε τα διβλία του τυφλός και σχεδόν παράλυτος. Γι' αυτό κι' ο Μ. Γκόρκι είπε κάποτε γι αυτόν: «Η ζωή του είναι ένα λαμπρό παράδειγμα νίκης του πνεύματος πάνω στο σωμα». Ο Ρομαίν Ρολλάν του έγραψε σ' ένα γράμμα του: «Εσείς κι' ο μεγάλος λαός μας έχετε γίνει ένα. Συγχαυευτήκατε μ' αυτόν κι' αυτός με σας!»

Η ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ λογοτεχνία γιόρτασε τα 30χρονα της καλλιτεχνικής δράσης του Βορειοσοσσιανού ποιητή Ίβάν Τζανάεφ. Η ποίηση του Τζανάεφ συνδυάζει όλο το πλούσιο λαϊκό χρώμα των τραγουδιών της Όσσετίας με τους ρυθμούς και τη μορφή των μεγάλων ρώσων ποιητών.

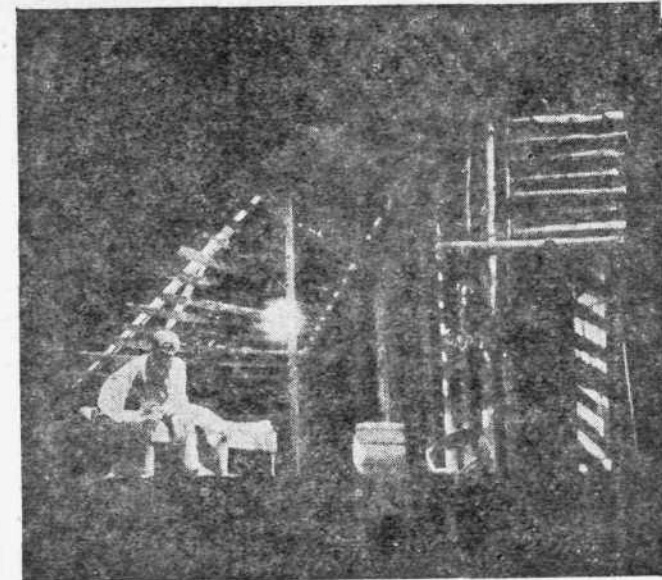
ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ Μπαγκνάντι της Γεωργίας, το σπίτι όπου γεννήθηκε ο Μαγιακόβσκι έγινε τώρα «Μουσείο Βλαδίμηρου Β. Μαγιακόβσκι». Τα δωμάτια διατηρούνται όπως ήταν τον καιρό που ζούσε εκεί ο μεγάλος ποιητής. 'Ανάμεσα στ' άλλα υπάρχει κι' ένα ενδιαφέρον γράμμα του στους γονείς του που τ'όγραψε όταν ήταν ακόμα μαθητής, ένα ένδεικτικό του σχολείου, σημειωματάριο κι' ένα όρεπάνι με το όποιο είχε θέρσει ο ίδιος.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ το διβλίο του νέου συγγραφέα Ίβάν Μενικόφ «Ένας άνθρωπος κυνηγάει την ετυχία». Πρόκειται για διηγήματα παρμένα απ' τη ζωή των νομαδικών φυλών της Άρκτικής περιοχής τον καιρό του Τσαρού. Υπάρχουν συγκλονιστικές σελίδες στο διβλίο αυτό, που ξαναζωντανεύει ή γεμάτη στερήσεις και κινδύνους ζωή της τούντρας, μία ζωή γεμάτη καταπίεση. Οι άνθρωποι του βορρά όμως ποτέ δεν το θάλανε κάτω και στις πιο μαύρες τους μέρες τραγουδούσαν: «Τά πουλιά θα βρούν το σπίτι τους—οι θάλασσες τα λιμάνια τους—ή νύχτα το τέλος της—κι' οι φυλές την ετυχία τους».

ΣΤΗ ΡΩΣΣΙΑ αναπτύσσεται τελευταία ένα νέο είδος όπερας: ή όπερα για παιδιά. Η πρώτη τέτοια όπερα που παίχτηκε μετά τον πόλεμο ήταν «Ο λύκος και τα έφτά παιδάκια» με λιμπρέτο βασισμένο στο γνωστό λαϊκό παραμύθι και μουσική του Μαριάν Κοβάλ. «Τώρα παίχεται ο Τζανάεφ» του Λέοντα Σβάρτς, μία ιστορία θάρρους και φιλίας των παιδιών στις μέρες του Β' παγκόσμιου πολέμου. Ο συνθέτης Β. Βίλιν γράφει την όπερα «Βιάνια Σόντσοφ» με σενάριο παρμένο απ' το διήγημα του Β. Κατάγεφ «Το παιδί του Συντάγματος».

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ της Γροζίας «Ρουσταβέλη» έχει κάνει τα τελευταία χρόνια αξιοσημείωτες προσόδους. Ψυχή του θεάτρου αυτού

Γράμματα



Μία σκηνή από το έργο του Σταίνμπκε «Ποντίκια και άνθρωποι», όπως παίχτηκε στο «Ρεαλιστικό Θέατρο» της Πράγας. (Βλέπε σχετική ανταπόκριση στη σελ. 88).

είναι ο ποιητής και δραματογράφος Ο. Σανσταβίλη. Παίχτηκαν τα έργα του «Ανζόρ», «Οι τρείς», «Οι ήρωες του Άρσάνισι» κ. ά. Επίσης το θέατρο ανέβάζει ρώσους κλασικούς (Α. Όστρόβσκι, Γκόρκι) καθώς και νεότερους: Α. Αφντογένωφ, Ν. Πογότιν, Α. Κορνείτσουκ, Μ. Λαβρένεφ, Β. Σολοβιόβ καθώς και ξένα έργα (Σαίξπηρ, Σίλλερ, Γκολτόνι, Ροσάν). Το θέατρο «Ρουσταβέλη» έχει και δραματική σχολή. Οι μαθητές της στελεχώνουν μ' επιτυχία τα 45 θέατρα της Γροζίας.

Ο «ΛΑΪΚΟΣ καλλιτέχνης» Ίβάν Ν. Παυλώφ είναι τώρα 75 χρονών. Είναι σήμερα ο καλλίτερος τεχνίτης της ρεαλιστικής χαρακτικής στη Ρωσία. Ο Παυλώφ πρωτοεμφανίστηκε στον καλλιτεχνικό στίβο το 1880 περίπου. Τότε ή χαρακτική κι' ή χαλκογραφία είχαν διακοσμητικό χαρακτήρα—τα περιοδικά μην έχοντας τα μέσα να δημοσιεύουν φωτογραφίες ζωγραφικών έργων αναθέτανε στους χαράκτες να τους φτιάξουν αντίγραφα. Ο Παυλώφ διακρίθηκε άμέσως σ' αυτή τη δουλειά. Σήμερα ή χαρακτική έχει αποκτήσει άπόλυτη ανεξαρτησία κι' ο Παυλώφ εξακολουθεί να εργάζεται πάνω στ' αγαπημένα του θέματα: τα τοπία της Ρωσίας. Ένα απ' τα τελευταία του έργα είναι μία σειρά έγχρωμων χαλκογραφιών της Μόσχας που γίνανε με την ευκαιρία της 800ης έπετειού απ' το χτίσιμό της.

ΤΟ ΚΡΑΤΙΚΟ θέατρο όπερας και μπαλέτου του Σαράτοβ ανέβασε την όπερα του Ρίμσκι Κορσάκοφ «Χρυσός κόκκορας». Η όπερα αυτή, που είναι κι' ή τελευταία που έγραψε ο μεγάλος ρώσος συνθέτης, διακρίνεται για την άσυνήθιστη ποικιλία της μουσικής της γλώσσας και συνδυάζει την τσαυχτερή πολιτική σάτιρα με το λαϊκό παραμύθι. Έξ αίτιας των πολλών δυσκολιών που

κρύβει ή παρτιτούρα τόσο για τους τραγουδιστές όσο και για τους μουσικούς ή όπερα αυτή πάντα ανεβάζεται. Το θέατρο του Σαράτοβ αντιμετώπισε θαρραλέα όλες τις δυσκολίες και με σκηνοθέτη τον Μτ. Α. Μορντβίνοβ και σκηνογράφο τον Ν. Παρίλοβ παρουσίασε μία άρτια παράσταση.

Α. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΠΟΛΩΝΙΑ

Ο ΠΩΣ έγινε τον τελευταίο καιρό σ' όλο τον κόσμο και πιο πολύ στη Γαλλία το ίδιο και στην Πολωνία, πήραν μεγάλη έχταση οι συζητήσεις ανάμεσα στους διανοούμενους της, πάνω στα αντιμετώπιζόμενα ρεύματα του σουρρεαλισμού και του ρεαλισμού. Οι διανοούμενοι, χωρισμένοι σε κύκλους, έχουν συγκεντρωθεί γύρω από τις τέσσερες κυριώτερες λογοτεχνικές επιθεωρήσεις της Βαρσοβίας. Η επιθεώρηση «Δύναμη» εκφράζει τους διανοούμενους του μαρξιστικού ρασιοναλισμού. Η «Λαϊκή έβδομάς» την Καθολική σκέψη. Η «Αναγέννηση» συγκεντρώνει όλους τους συγγραφείς χωρίς καμμία ιδεολογική διάκριση και το «Σήμερα κι' αύριο» είναι το όργανο όπου εκφράζεται μία μερίδα νέων καθολικών που επιθυμεί μία θεσια κοινωνική μεταβολή. Η κυρία επαγγελματική όργάνωση των λογοτεχνών άριθμεί 575 μέλη που εργάζονται όχι μόνο για την πνευματική αλλά και για την κοινωνική και γενικά την εκπολιτιστική πρόοδο της πατρίδας τους. Μέσα στις επαγγελματικές τους άσχολίες είναι ή δημιουργία έστιατικών κατοικιών, καθώς και ή άνασυγκρότηση των κατεστραμμένων διβλιόθηκών. Περισσότερο προσδευμένος από την ποίηση παρουσιάζεται εκεί ο πεζός λόγος.

Χ.

Κορνάρος

Ένα από τα μεγαλύτερα γαλλικά περιοδικά ασχολήθηκε, πριν από λίγο καιρό, με τον Θέμο Κορνάρο, τον συγγραφέα του "Αγίου Όρους", της "Σπιναιόγκας" και του "Χαϊδαριοῦ", που βρίσκεται ένα χρόνο τώρα φυλακισμένος, γιατί σιγήσει σ' ένα βιβλίο του μερικόνες που νόμισαν πως δεν έκαναν το πατριωτικό τους καθήκον στα σκληρά χρόνια της κατοχής...

Δεν είμαστε νομικοί και δεν ξέρουμε πως θα μπορούσε να πάρει ο διασημότερος αυτός ενός απ' τους πιο αγαπητούς συγγραφείς για την αλήθεια, την τιμιότητα και την καλωσύνη τον σ' όλους τους ανθρωπίνους ανθρώπους του τόπου μας. Η περίπτωση του έχει συγκινηθεί όχι μονάχα τη διανοήση της χώρας μας, αλλά και τον εξωτερικό. Νομίζουμε, λοιπόν, πως η πολιτεία θα μπορούσε να βρει τρόπο να του χαρίσει ή απόλυτη ποιή του και να διατάξει, ως τότε, την άμεση μεταφορά του σε μια απ' τις φυλακές της Αθήνας.

Θλιβερές ένδειξεις.

Ο κ. Δημήτρης Σταύρου, ελέγχοντας με μια επιστολή τον στο περιοδικό "Κήρυξ" ένα ξένο ποίημα μεταφρασμένο από ένα νέο έλληνα ποιητή, σημειώνει άπιστευτες παρατηρήσεις και στοιχειώδη γλωσσικά σφάλματα. Ο κριτικός του ίδιου περιοδικού, γράφοντας για την ποιητική συλλογή ενός άλλου ποιητή, βολώνει συγκαλλημένους μέσα στα ποιήματά του πολλούς στίχους του Πάολ Βαλερί. Η αληθινή Τέχνη φέρονται μέσα της σαν φυσικό στοιχείο και το ανθρώπινο ήθος. Αλλά η λογοτεχνία μας, στο μεγαλύτερο μέρος της, δεν είναι παρά μια τετηγμένη συνάρτηση ιδεών και πραγμάτων. Κι' αυτό γίνεται, γιατί έχει οίσει τις ρίζες της. Τις ελληνικές ρίζες της. Κι' όπως είναι γνωστό, το δέντρο τρέφεται κυρίως από το χώμα και ελάχιστα από τον αέρα.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

«Μορφές». Τεύχος 12. Διευθυντής Βασ. Δεδούσης. Απόσπασμα του Μελαχρινού από τον «Απολλώνιο». Άρθρο του Κ. Δ. Γεωργούλη για τον Sören Kierkegaard. «Ιδιαίτερα η γύρω στο Sartre λογοτεχνική ομάδα, λέει ο συγγραφέας, άντλει το υλικό της από την δαιμονία με τέτιαν αποκλειστικότητα, ώστε μερικοί να διερωτώνται μήπως πρόκειται για μια θραδική δαιμονική επιδημία και ψύχωση». Ποίημα της Χρυσάνθης Ζιτσαίας, κριτική από τους Μπάμπη Νίντα και Δεδούση, σημειώματα και ειδήσεις από την πνευματική και εκπαιδευτική κίνηση της Θεσσαλονίκης.

«Νέα Έστια» τεύχος 486. Δοκίμιο του κ. Θ. Πετσάλη με τον τίτλο «Πνευματική Όδοιπορία», ή συνέχεια του «Βουνά, βίβα και άνθρωποι» του Γιάννη Μπαράτη, συνέντευξη του Gernaine Fonso με το Βέλγο έλληνοιστή Henry Gregoire, δύο επιστολές των κ. κ. Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου και Α. Καραντώνη που συνεχίζουν την συζήτηση για τις «κλίμακες», αναπόκριση της κ.

Ελληνες Λαμπριδίη πάνω στο τελευταίο βιβλίο «Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας» του Μπέτρραντ Ράσελ, που, κατά τη γνώμη της, «είναι σήμερα ο μεγαλύτερος φιλόσοφος του Άγγλοσαξονικού κόσμου στη ζωή».

«Φιλολογική Πάφος» 6-9. Τεύχος αφιερωμένο στη μνήμη του Κύπριου ποιητή Δημ. Λιπέρτη. Συνεργάζονται οι κ. κ. Α. Περνάρης, Π. Μαρκάκης, Α. Γιαννίδης, Α. Κυπριόλεων, Π. Ταλιαδώρος, Α. Χατζηιωσήφ κλπ. Δημοσιεύει επίσης τρία ποιήματα του Λιπέρτη.

«Κυπριακά Γράμματα» 145 - 146. Δημοσιεύει τρεις παραλλαγές του Κυπριώτικου λαϊκού τραγουδιού «Ο πραματευτής η τράουίν του θέρου».

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΤΟΥΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥΣ μήνες οι στραφές της μηχανής της κοινωνικής λειτουργίας όλο και κάπως λιγοστεύουν. Πολλές κόσμος φεύγει από τους πυκνοκατοικημένους τόπους αναζητώντας τη δροσιά στα βουνά και στα κροκιάλια. Κι' έτσι ο ρυθμός της ζωής ξαπλώνει λίγο, χαλαρώνονται όλα η δεν κινούνται όσο και πριν συντονισμένα. Ίδιως η πνευματική ζωή και κάθε σχετική κίνηση σ'α σταματάν ολωσδιόλου.

Κι' όμως το φετινό χρόνο η πνευματική μας ζωή δεν ελιγώστεψε τις στραφές της. Σε όρισμένα σημεία κίωλας παρουσιάζεται πιο έντονη. Και πρώτα πρώτα δεν εσταματήσαν οι διανέσεις για τη φιλολογική κλίμα, που ανακίνησε ο κ. Γ. Μ. Παναγιωτόπουλος. Κι' ούτε φαίνεται πως θα κοπώσουν οι αναταραχμένοι κυματισμοί τους. Ίσα ίσα τριχόμισαν περισσότερο έντονα με το γαλλικό βιβλίο «Ελληνική περιοχή» που το εξέδωσε «Ένας Γάλλος καθηγητής όνοματι κ. Λεδάκ, που εδίδαξε από το Γαλλ. Ίνστιτούτο και στον τόπο μας» καθώς αρχίζει σχετικό της άρθρο η κ. Ειρήνη η Αθηναία («Εμπρός» 20-9ου). «Ο κ. Α. είναι Γάλλος. Έχει ένα πλεονέκτημα: αγαπάει την Έλλάδα. Και δύο μειονεκτήματα: δεν ξέρει ελληνικά και δεν κατέχει τόσο περίφημα τ'ά ελλην. πνευματικά πράγματα» («Ρίζοσπλάστης» 4-9ου). «Πολύ λυπάμαι που ένας Γάλλος έκαμε αυτή την κακή πράξη για τη λογοτεχνία μας (και όχι μόνο με την έκλογη των κειμένων αλλά και με τον πρόλογο, όπου υπάρχουν αδασάνιστες και δυσφημιστικές κρίσεις για την παλαιότερη λογοτεχνική μας παραγωγή...» έγραψε ο κ. Χάρης («Ελευθερία» 31-8ου).

ΤΗΝ ΤΡΙΚΥΜΙΑ

ήθελε να την καμάρει με μια πολιτισμένη νότα: ο γιορτασμός της εκατονταετίας της Γαλλικής Σχολής Αθηνών, που έγινε μ' επισημότητα μεγάλη. Κι' αποδόθηκε σημασία εξαιρετική, που φανερώνεται από τις αντιπροσωπείες των σοφών και των επιστήμων που πήρανε μέρος στις σχετικές συγκεντρώσεις. Στη γαλλική αντιπροσωπεία μαζί με άλλους ήταν μέλος κι' ο μεγάλος Γάλλος-αναθηματικός στη Γαλλία. Έτσι δόθηκε αφορμή ν' ανακινήσουν τα καλλιτεχνικά ζητήματα. Ο κ. Λαμπρινός («Ρίζοσπλάστης» 11-9ου) γράφει τις γνώμες του Γαλάνη για την Τέχνη. «Η Τέχνη ακολουθεί μια κυκλική πορεία ανάσως, κορυφής και καθόδου, και συνοδεύει

πάντοτε την αντίστοιχη πορεία κάθε λαού». Ο κ. Δ. Ε. Εξαγγελίδης («Νέα» 12-9ου) καταχωρίζει: «Οι ζωντανό καλλιτέχνες αισθάνονται την ανάγκη να ζητήσουν νέες μορφές για την καινούρια κοσμογονία... Η στραφή της Τέχνης σε μορφές που έχουν μικρή ή καμιά σχέση με την πραγματικότητα, είναι ένα γεγονός που πρέπει να το προσέξουμε». Κι' ο κ. Φτέρης («Βήμα» 16-9ου): «Η ζωή του Γαλάνη σε πίστη, σε ανιδιοτέλεια, σε απλότητα και σε πνευματική εντιμότητα είναι ολόκληρη ένα μάθημα ήθος. Ποτέ δεν υποχώρησε σ' ό,τι προσέβει, ούτε παρεκλίεσε ποτέ. Ούτε πήγε με τα γούστα του πλήθους». Ο κ. Δημαράς έγραψε πως η Γαλλική Σχολή «είναι έκφραση του Γαλλικού ομάντισμου, μιας από τις πιο ώριμες, δηλαδή, κι' από τις πιο άριστες δημιουργίες του νεωτέρου ανθρώπου». («Βήμα» 12-9ου).

Περισσότερα σχόλια έγραψαν για τον έρασιτεχνικό «Όμιλο των Γάλλων φοιτητών της Σορβόνης» που παραστήσαν τον «Αγαμέμνονα» και τους «Πέρσες» του Αισχύλου στα θέατρα Ηρώδου του Αττικού κ' Επιδάουρου. Έτσι ο κ. Ροδάς («Βήμα» 13-9ου) γράφει: «Συνολικά και συμπραματικά θά μπορούσε να σημειωθεί ότι ο συμπαθέστατος με τον άγνο ένθουσιασμό του έρασιτεχνικός όμιλος Γάλλων φοιτητών έδωσε μια αισθητική παράσταση». Με τους «Πέρσες» περισσότερο παρά με τον «Αγαμέμνονα», ο Όμιλος κέρδισε τους νικητήριους τίτλους για την προσπάθειά του (Μ. Πλωρίτης, «Ελευθερία» 18-9ου). «Οι Γάλλοι φοιτητάι της Σορβόνης σε ότι άφορα τη δασική τους αντίληψη για την έρμηνεία της τραγωδίας, δεν νομίζω πως βρίσκονται σε στενότερο δρόμο». (Κλέων Παρίσχος «Καθημερινή» 16-9ου). Έξ' αφορμής των παραστάσεων αυτών έγραψε ο κ. Αημ. Χ. 4 άρθρα με τον τίτλο «Προβλήματα έρμηνείας» στην «Καθημερινή» 13, 14, 17 και 21-9ου, όπου εξετάζει τα σχετικά ζητήματα (μάσκα, κόθρον, χορός κ.λπ.) αναφερόμενος και στις ανάλογες δοκιμές που έγιναν «στις Δελφικές παραστάσεις αρχικά, από το Λίνο Καρζή κατόπιν χωρίς ένθουσιαστικά αποτελέσματα», συνοψίζει τις σκέψεις του σ' έφτα συμπραματικά κεφάλαια και καταλήγει: «Αυτά είναι μερικά απόπειρες λύσεων στα ολισθηρότερα κατά τη γνώμη μου προβλήματα που εμφανίζονται η σύγχρονη έρμηνεία της αρχαίας τραγωδίας. Ο δημοσιογραφικός χώρος δεν επιτρέπει εύρύτερη ανάπτυξη. Αλλά ίσως μου δοθεί κάποτε η ευκαιρία να το κάμω από στήλες περισσότερο κατάλληλες».

Σ' ΕΠΗΦΥΛΛΙΔΕΣ εξετάζονται πολλά ζητήματα δικά μας και ξένα. Ο κ. Κ. Δ. Τ. («Καθημερινή» 25-9ου) με τον τίτλο «Μια πνευματική μάχη» γράφει: «για την θέση του πνευματικού ανθρώπου απέναντι της πολιτικής ζωής του λαού του. Μπορεί να έχει όποια γνώμη θέλει για την πολιτεία την ίδια και για τη θέση της μέσα στην ιστορία».

Ο κ. Βάρναλης γράφει στο φιλολογικό «Ρίζοσπλάστη» (2-10ου) ότι «ο φαρμαλισμός σε κάθε εποχή σημειώνει το τέλος της εποχής και προηγείται το θάνατό της. Διαλύει και δγάνει από τη μέση το «αντικείμενο» τον (πραγματικό κόσμο), εξευτελίζει τη γνώση, γελοιοποιεί τη λογική κι' ανεβάζει τη Μαγία στο θρόνο της Αθηνάς. Φέρνει τέτια σύγχυση στο μυαλό και την αίσθηση, που ο Μύθος καθάλαει την Πείρα και το Μυστήριο τη Φύση. Ειδικά στον τόπο μας αποφασιτικώτερο μέσο στάθηκε η ψεύτικη γλώσσα...».

Ο κ. Μαρ. Καλλιγός στο τελευταίο από τα 3 του άρθρα για τα μεσαιωνικά κι' αρχαία μνημεία της Κρήτης και την άδιαφορία για την τέχνη μας αναφέρεται για καταστροφές που έγιναν η που απειλούνται να γίνουν σε σπάνια μνημεία (έναν Άσκληπιό σε ιστορική κρήνη του Ήρακλείου, θανασιάνικο πύργο ρολογιού στο Ρέθυμνο κλπ), διαπιστώνει πως «το Ρέθυμνο είναι ένα ζωντανό Μουσείο. Εκεί μπορεί να μελετήσει κανείς όθμα προς όθμα τη μετατροπή των διαφόρων διακοσμητικών θεμάτων και να δει πως άλλαζαν με τον καιρό, ιδίως στα αρχιτεκτονικά μέλη, τα θέματα που έρχονται με την Αναγέννηση και είναι ξενικά στην αρχή, και που γίνονται όμως σιγά σιγά κτήμα ελληνικό και μέσον έκφράσεως της λαϊκής μας τέχνης» και καταλήγει πως «πρέπει οι άνθρωποι όλοι και ειδικότερα οι κάτοικοι του κάθε μέρους ν' αγαπήσουν και να προστατεύουν τα μνημεία τους, γιατί αλλιώς γρήγορα θά καταστραφούν τα πάντα».

Μ.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

FRANCOIS VILLON: «Οι μπαλάντες κι' άλλα ποιήματα». Μετάφρ. Σπύρου Εκιαδάρση-Εισαγωγή, Γαλλικό κείμενο, έμμετρη μετάφραση και σχόλια. Έκδοση Γαλλικού Ίνστιτούτου. Σελ. 224. 1947.

Z. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: «Τα κάτω πάτωμα». Άρμα σε δύο πράξεις και πέντε εικόνες. Έκδοσεις Γκοσθότη. Σελ. 64. 1947.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΟΥΛΗ: «Αίμιλιος Λεγκράν». Όμιλία που έγινε στην Έλληνο-Γαλλική Ένωση Νέων για το Γάλλο Έλληνοιστή, που θυσίασε δι, ευγενέστερο έλεγε, την ίδια του τη ζωή, για την Έλλάδα. Σελ. 24. 1947.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ: «Άλλος για το Τσιρίγο...». Το βιβλίο περιλαμβάνει το «Κύθηρα και Κυθήριο», είδος ιστορικού εισαγωγικού σημειώματος και άλλες 11 ήθογραφικές διηγήσεις καθώς και 9 εικόνες. Σελ. 80. 1947.

ΚΩΣΤΑ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ: «Το ούμνασιτικό πρόβλημα στον ΧΧ αιώνα» μελέτη. Ανάτυπο από την Έπιθεώρηση Πολιτικών και Οικονομικών Έπιστημών. Σελ. 24. 1947.

ΜΙΧΑΗΛ ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ: «Τά περί «Λέξεως» κεφάλαια εν τη ποιητική του Άριστοτέλους». Ανάτυπο από τα πρακτικά της Ακαδημίας, 1942. Ο συγγραφέας λέγει: «Έντεθεν δε, προς την πιστοτέρα αναπαράσταση της αρχαίας τραγωδίας, απαραίτητον δεδαιών των διαλογών η μετάφραση να γίνεται εις την κοινήν δημοτικήν, ως αντίστοιχον προς την κοινήν άττικην διάλεκτον των διαλογών των αρχαίων τραγωδιών, με την πίστην, έννοσίτην, απόδοσιν των κοινών λέξεων διά κοινών και των ποιητικών διά ποιητικών, ιδιαίτερος δε η μετάφρασις των μοιρολόγων χορικών χρήσιμον νομίζω να γίνεται εις άψυγον καθαρεύουσαν, αντίστοιχον προς την δωρικήν διάλεκτον των αρχαίων χορικών. Τοιαύτη δε κατ' άναλογίαν δύναται να είναι η μετάφρασις των αρχαίων τραγικών και εις τας ξένας γλώσσας».

ΠΕΤΡΟΥ ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ: «Ο ποιητής Διονύσιος Σολωμός». Μελέτη. Το βιβλίο διαίρεται σε έξι τέσσερα μέρη: «Ο βίος και το έργο του Σολωμού», «Οι τρεις φάσεις της ποιητικής δημιουργίας του Σολωμού», «Συνθετικό αντίκρισμα και «Από τη σκοπιά». Σελ. 84. Θεσσαλονίκη 1947.

ΟΜΑΔΑ «ΕΥΑΓΟΡΑΣ»: «Κύπρος, το χρονικό της». Μια εξαιρετικά έπιμελημένη έκδοση της ιστορίας της Κύπρου. Θεωμάτιες αναπροσάσεις της κυπριακής τέχνης από τα παλιά χρόνια ως σήμερα κι' ώριπες φωτογραφίες άπ' το μνημείο της και τα τοπία της. Σελ. 62, Αθήνα 1947.

Γ. ΛΑΜΠΡΙΝΟΥ: «Τό δημοτικό τραγούδι». Ο συγγραφέας εξετάζει επισημολογικά το έπικό μέρος των δημοτικών μας τραγουδιών σ' όλες τους τις μορφές—Ακριτικό, Λαϊκό, Κλέφτικο, Ιστορικό—όπο το μεσαίωνα ως την κλέφτικη εποχή.

Α. ΤΑΣΟΛΑΜΠΡΟΥ: «Η συμπλήρωση και οι πνευματικοί άγέτες Ν. Καζαντζάκης, Α. Σικελιανός». Στο βιβλίο αυτό αναφέρονται οι προσωπικές αντίληψεις του συγγραφέα για τη συμπλήρωση. Ο συγγραφέας του έλχεως, την πνευματική ήγεια και ιδιαίτερα τους Σικελιανό και Καζαντζάκη. Σελ. 68. Αθήνα 1947.

ΑΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΗ: «Θέματα της λογοτεχνίας μας». Πρόκειται για 7 διαλέξεις και όμιλεις του συγγραφέα γύρω σε ζητήματα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Οι όμιλεις αυτές άπευθύνονταν, καθώς γράφει ο ίδιος, «σ' ένα ευρύτερο κοινό και τουτό ύπαόρουσε να προβληθούν και να προταθούν οι κορυφαίες και οι πιο χαρακτηριστικές μορφές της λογοτεχνίας μας». Το θέμα με τα όποια καταπιάνεται είναι τα έξι: «Ο Σολωμός ποιητής έθνικος και εύρωπος», «Μορφές του νεοελληνικού λυρισμού», «Η ποίηση του Έρωτόκριτου», «Ο Ύμνος εις την Έλευθερίαν», «Αλέξανδρος Πάλλης», «Τό τραγούδι του Πάλλη», «Ο Ψαχάρης και το γλωσσικό ζήτημα». Σελ. 160. Αθήνα 1947.

ΤΑΚΗ ΚΑΡΡΑ: «Δάσος», 7 ποιήματα που διαπνέονται από την άγάπη του για τη φύση.

ΓΙΑΝΝΑΣ ΧΡΙΣΤΟΦΗ: «Στό Ξέφωτο», ποιήματα. Το βιβλίο διαίρεται σε τρία μέρη: «Παραλλαγές στο πρωτογράμμα», «Ερωτικά διαστήματα», «Εκρόποι ρυθμοί» και περιέχει συνολικά 23 ποιήματα σ' έλεύθερο στίχο. Σελ. 72. Αθήνα. 1947.

COSTAS N. HADJIPATERAS: «Cendres». La passion de la Grèce. Προλόγος Henri Guillemin. Το βιβλίο άναφέρεται στη Γερμανο-Ιταλική κατοχή. Άποτελείται από μια σειρά έντυπώσεων παρμένων άπο τη ζωή και από την πάλη του Έλληνικού λαού. Στο τέλος του βιβλίου δημοσιεύονται μεταφρασμένα στα γαλλικά τό «Τραγούδι της άδελφής μου» του Γιάννη Ρίτσου και τρία ποιήματα από το «Ακριτικό» του Σικελιανού.

Φ. ΑΝΑΤΟΛΕΑ: «Γολιάτσια Συμφωνία». Συλλογή ποιημάτων που άποτελούνται από όμοιοκατάληκτα δίστιχα. Το κάθε ποίημα άπαρίετται από τέσσερα τέτοια δίστιχα. Σελ. 112. Αθήνα 1947.

ROBERT LEVESQUE: «Domain Grec». Περιέχει ποιήματα και πεζά από το έργο των Σικελιανού, Καζαντζάκη, Παπαζώνη, Σεφέρη, Έλύτη, Γκότσου, Έγγονόπουλου, Ανδρέα Καμπά, Άλέξ. Μάτσα, Μάτση, Άνδρέου, Βρεττάκου, Βενέζη, Κοσμά Πολίτη, Θεοτόκου, Μπεράτη, Άγγελου Βλάχου, Λιλίας Νάκου, Δημαρά, Άνώνυμου και Σωτήρη Πατατζή καθώς και πρόλογο του κ. Levesque. Editions des trois collines. Σελ. 304. Geneve-Paris 1947.

PAUL NORD: «Salamander», ποιήματα στ' άγγλικά έμπνευσμένα από το σμηνικό δόγμα της Έλλάδας. Ο ποιητής στον πρόλογο του γράφει πως «τό γραψε όταν έμαθε πως ένας άπ' τους καλύτερους φίλους του στην Έλλάδα σκοτώθηκε από τους πολυβλομικούς ενός βρετανικού σπιτόπυ κατά την υποχώρηση του ήρωικού ΕΛΑΣ». Σελ. 76. Νέα Ύόρκη 1947. Έκδοση εξαιρετικά έπιμελημένη.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΘΕΟΤΟΚΑ: «Τό παιχνίδι της τρέλλας και της φρονιμάδας» και «Τό κάστρο της Ξριάς», θεατρικά έργα. Το πρώτο παίχτηκε μ' έπιτυχία τό περασμένο καλοκαίρι άπ' την Έταιρία Έλληνικού Θεάτρου. Το δεύτερο είναι μονόπραχτο «κωμωδία-μπαλέτο», όπως το χαρακτηρίζει ο ίδιος ο συγγραφέας. Σελ. 104. Έκδοση «Άικαρου». Αθήνα 1947.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. κ. Φοάδρον Λαυρέτην, Β. Παπαγιαννάκη, Π. Λευκοδίτην, Ν. Εύσταθόπουλον, Ν. Ληναίον, Κ. Δρακόπουλον, Παυσανίον Γκά-

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 6 § 1 τοῦ Α. Ν. 1092/1938 :
'Εκδότης : ΝΙΚ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ
'Οδὸς Καραϊσκού 106 — Πειραιῶ
Διευθυντής : ΔΗΜ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ
Πλουτάρχου 3
Προστάμενος τυπογρ. : Π. ΜΠΟΛΑΡΗ
ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΙ :
Γιὰ ἕνα χρόνο δρχ. 18.000
Γιὰ ἕξι μῆνες δρχ. 10.000
Γραφεῖα : ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 6 Β
(Βιβλιοπωλεῖο «ΑΕΤΟΣ»)
Τηλ. 21-081
Τυπογραφεῖον : Π. Μ Π Ο Λ Α Ρ Η
Νικηφόρου 12

λιον, Χρήστον, Ξεόριστον Έντασθα, Δ. Ίωαννίδην, Κεραμέαν Γιωργών, Βλάσην Παπαδόπουλον, Μάριον, Α. Βασιλείου, Άλιόσαν Ζωσιμάν, Τάσον Τζαβέλλαον, Βέργον Μυρτάλην, Γ. Μ., Ι. Βογιατζήν, Στάθην Κάλαν : Η συνεργασία σας παρά τό ένθαρρυντικά στοιχεία που παρουσιάζει δεν έχει άκόμα ολοκληρωθεί. Χρ. Μπουρνέζον : Σδς άδικει η έλλειψη μιας πλήρστερης τεχνικής κολλήσεως. Γ. Μενεγάκη ν : Τό γραμμα σας έχει πολλές άρθές παρατηρήσεις. Άνεπικαιρο όμως. Τα ποιήματα σας διαποτίζονται από ένα θερμό αίσθημα. Θα όμορμίσουμε τον κάλυμτο του Γέρουδ έν έξακολουθούσαμε τόν δεκαεπνήμερή μας έκδοση. Έλιπίζουμε πως η νέα σας έργασία θα είναι περισσότερο φτωμένη. Ντ τ τ ο ν Λ ο υ μ ν η ν : Γράφει πως τη διεύθυνση σας να σας στείλωμε τόν τόμο που ζητήσατε. Έπιτογή σας έλλήθη. κ.κ. Σωτήρη Λάοντον, Λευτέρην Ραφατόπουλον, Τ. Ε. Σαλαμπόσην, Τάκην Χατζηαναγνώστον, Πέτρον Θεολόγον : Τά κρατάμε με την έπιφύλαξη του χάρου. Μ. Ροζιόδη : Εύχοριστοί μου. Θα σας ήταν δύσκολο να μας μεταφράσετε κάτι σύγχρονο; Χρ. Γλην, Ν. Θανάσην, Γ. Ιαν. Μενέκον : Διαδιδάσαμε τη συνεργασία σας στον είδικό συνεργάτη μας κ. Σταύρου. Ρ. β. Μαυρ : Απομόστε που τό πνεύμα του κομματιού σας είναι έξω από την άτμόσφαιρα του περιοδικού μας. Μας ικανοποίησε ο λεπτότατος χειρισμός του θέματος σας. Γιάννη Μάγνη, Κ. Κωστόπουλον, Κική Παπαγιάννη, Άλέξη Άναγνώστον : Έχετε ήδη ένα φτασμένο γράψιμο. Υπάρχουν μικρές έλλειψεις στο πλαίσιο του θέματος σας. Ένα μηνιαίο περιοδικό όμως δε θα μπορούσε να σας παρουσιάσει παρά με κάτι άκόμα φτασμένο. Γ. Ρ. : Καλλίτερο τό «Ένα παιδί». Καλλίτερο, αλλά όχι χωρίς έλλειψεις άκόμα. Α. Ασιότη ν : Εύχοριστοί μου. Έχετε άκίνο, αλλά κι' έμετες έχουμε δικίο. Θα τόχετε καταλάβει ήδη. Σ. Π. Τρεβέζάκη ν : Έπιτογή. Μείρη Πολίτη : Γιατί να μην είναι δλο τό ποίημα σάν τό τελευταίο πεντάστιχο; Η μηνιατική έκδοσή μας μας υποχρεώνει να κάνουμε άσπτηρή έπιλογή στη συνεργασία που μας στέίνεται. Σάν κείμενα ηηγάις έκφρασης που προδικάζουν μια μελλοντική εξέλιξη σημειώνουμε ιδιαίτερα την πρόσ : «Η Δεσπούλα» του Νίκου Μιχαλάκη, τό διήγημα ηή Μικρομάννα» της Νίκης Τσαυροπούλου και τό ποίημα της Καίτης Καμπούρη



ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ



**Ο "Άγιος Γεώργιος" στην "Αμμόχωστο. Ξυλογραφία από το Χρονικό της Κύπρου (Αθήνα 1947) της "Ομάδας Κυπρίων Διανοουμένων και Καλλιτεχνών «Ευαγόρας».*